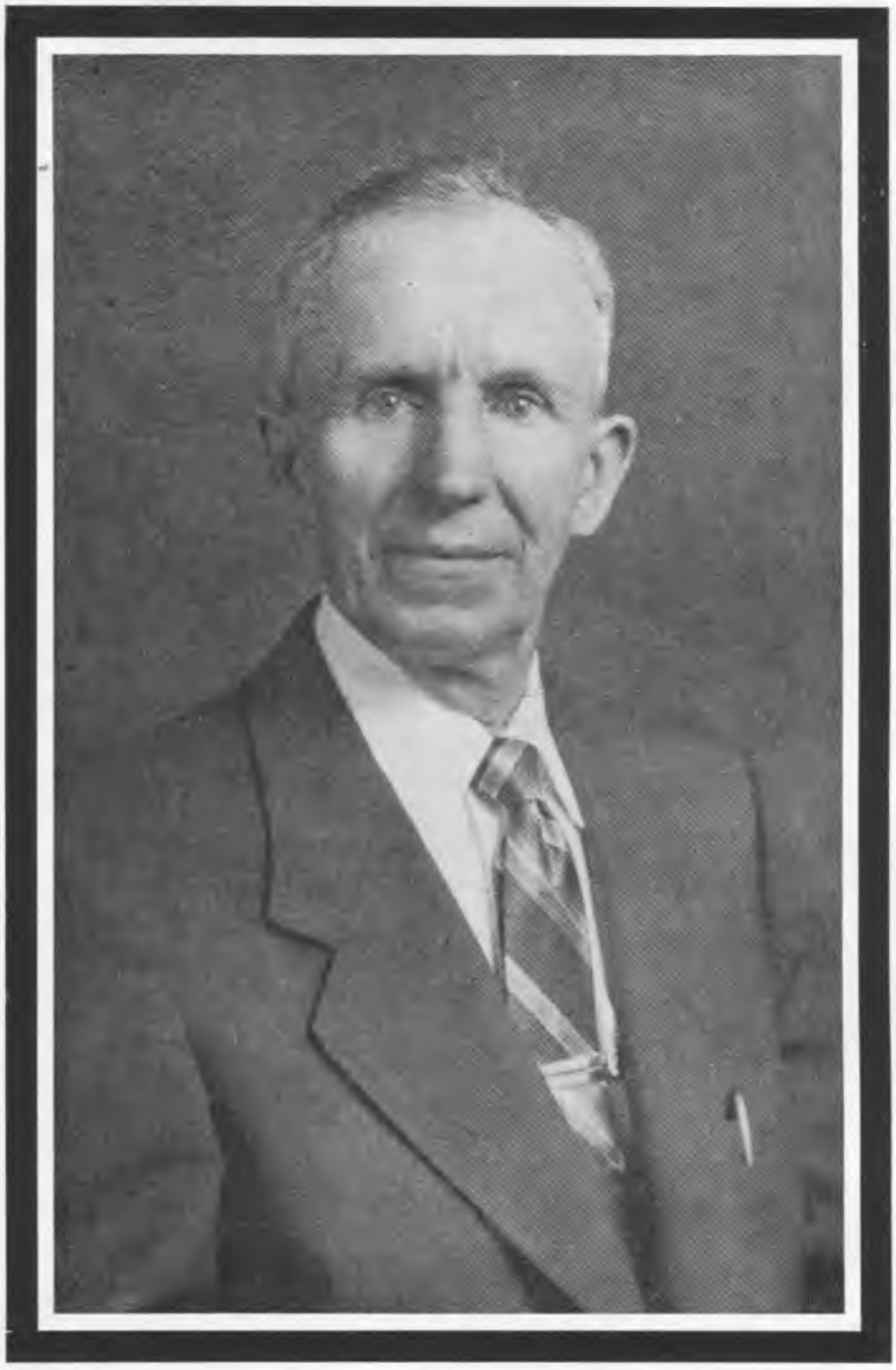

KARYS

1962
SAUSIS
JANUARY

KARYS

1962
Nr. 1 (1378)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas
Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės Žinios

TURINYS

Stasys Butkus ..... Viršelis
Z. Raulinaitis — Didvyrio kelias 1
O. B. Audronė — Stasiui Butkui mirus 5
P. Alšėnas — Prie įsikūnijusio kario kapo 6
P. Tarvydas — Karys 7
Antanas P. — S. Butkų prisimenant tremt. stovyklose 8
J. Trečiokas — Karys, kuris kovojo 10
G. — Naujųjų Metų laimė 10
B. Balčiūnas — Atominis karas—visuotinis 11
Dr. V. Sruogienė — Karalius Notimeras 17
A. Bernotas — Gyvatė — novelė 20
P. Dirkis — J. Tysliavą palaidojus 24
Karinės žinios 27
Kronika 30

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vl. Rušas, Toronto, Canada; V. Šalkūnas, Australija; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; K. Trečiokas, Newark, N.J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P.Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, August. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 49 Thornton Avenue, London W, 4

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.
A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia
P. Mažylis — 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523746 5

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1378) SAUSIS - JANUARY 1962

DIDVYRIO KELIAS

Z. RAULINAITIS

Gruodžio 11 dieną Brookline mirė Vyties Kryžiaus Kavalierius Stasys Butkus, Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos Kareivis.

Prieš 64 metus Stasys Butkus pradėjo savo tiesų, prasmingą ir nepaprastais, simboliškais įvykiais nuženklintą gyvenimą, kokio jam galėtų pavydėti ne vienas mūsų istorijoje iškilęs žymus žmogus.

Atrodo, kad vos tik išvydęs šviesą jis turėjo aiškų tikslą dėl kurio reikės gyventi ir dirbti. Nuo pat vaikystės dienų jis jaučiasi esąs kovotojas dėl Lietuvos laisvės, jos karys.

Vos 13 metų teturėdamas jis lietuviškai rašinėja korespondencines žinutes, o 15 metų sukakus, piemenukui Stasiui jau buvo aišku tas kas ne vienam žymių veikėjų, daug vėliau, dar nebuvo aišku: kad Dievas leido žmogų į šį pasaulį apdovanojęs kumščiu, ir ne vienu o dviem, ir kad tautai, norinčiai laisvai gyventi reikalinga jėga, jos kariai. Jis rašo savo pirmąjį didesnį rašinį į Seinuose einantį lietuvišką savaitraštį: "Amerikon važiuoti ar kariuomenėn eiti".

Jo nuomone jaunimui nereikėtų vengti tarnybos rusų kariuomenėje ir dėl to sprukti Amerikon. Jo slapta mintis buvo išlaikyti kuo daugiau kariniai apmokytų jaunų vyrų Lietuvoje, kad valandai atėjus jie galėtų stoti Lietuvos kariuomenėn.

Šitas pirmas didesnis Butkaus rašinys yra simboliškas visam jo ir mūsų tautos vėlesniam gyvenimui. Tai greičiausia yra pati Butkaus karinės karjeros pradžia.

Jo karinei dvasiai susiformuoti, didelės įtakos turėjo jo tėvas, kuris savo vaikams nuolat kalbėdavęs, kad Žemaitija ir Lietuva turės savo kataliką, žemaitį, karalių. Žemaitį, bet ne augštaitį, neduok Dieve!

Taigi jau vaikystėje jo svajonės buvo tapti sukilėliu prieš okupantus rusus ir iškovoti Lietuvai laisvę.

Neilgai trukus iš svajonių pasaulio Stasys Butkus pakliuvo į realią gyvenimo ir įvykių srovę, kuri tekėjo beveik jo išsvajota kryptimi.

Didžiajam Karui kilus, Stasys, besaugodamas jam pavestą vertingą šveicarų karvių bandą, išgyveno įvairius fronto žiaurumus ir pagaliau atsidūrė Rusijoj, kur 1917 m. paimamas kariuomenėn, deja, ne žemaitiškon bet rusiškon.

Su savo daliniu jis patenka net į tolimą šiaurę, į Murmansko sritį. Ten būdamas išgirsta jog Petrapilyje steigiasi Lietuvių Karių Sąjunga. Jis ir visi jo draugai lietuviai, buvę tame pačiame dalinyje, įsiregistruoja Sąjungon. Tai antras Butkaus simboliškas aktas. Jis jau girdi būsimos laisvės kovos aidus ir daro viską, kad galėtų joje dalyvauti.

Jis tai kovai nuoširdžiai ruošiasi. Šiaurėje bebūdamas jis skaito, turbūt, visą tų laikų lietuvišką karinę spaudą: karių laikraštį "Laisvą Žodį", Maskvoj leidžiamą "Santarą" su jos priedu "Laisvės Karininku", na, ir "Kareivį Socialistą".

1918 m. sausio gale, paleistas 3 mėn. atostogų, Butkus nevyksta ilsėtis, ne, jis, nenuorama karys, keliauja į Tiflisą, nes girdėjęs, kad gruzinai sukilę prieš rusus. Kol kils kova dėl Lietuvos laisvės, šis karys nori išmėginti savo jėgas kovoje dėl kitos tautos laisvės.

Tačiau, aplinkybėms esant neaiškiom, tenka atsisakyti kovų Kaukaze ir iš jau pasiekto Caricino — Stalingrado jis vyksta į Smolenską, nes sužino, jog ten kuriasi lietuvių batalionas.

Šis momentas Butkaus gyvenime yra ir vėl simboliškas. Jis pagaliau lietuviškame kariniame dalinyje, jo išsvajotoje lietuviškoje kariuomenėje, bet, deja, dar ne Lietuvoje.

Bolševikam darant kliūtis batalionas pradeda skirstytis ir Stasys su jo dalimi keliauja į Lietuvą. Pakeliui vokiečių internuojamas ir net pasiunčiamas į belaisvių stovyklą Daugpilyje

Kaip ir kiekvienam tikram pranašui, kuriam pirma tenka išeiti ištisą golgotą kol pasiekiamas tikslas, taip ir Stasiui Butkui kelias į Lietuvos kariuomenę vedė per svetimos kariuomenės eiles ir belaisvių stovyklas.

Pagaliau Butkus atsiduria vokiečių okupuotoje Lietuvoje, savo gimtinėje. Ten būdamas laikraštyje randa, kad Vilniuje Lietuvos Taryboje registruojami lietuviai kariai. Butkus tuoj rašo ten ir įsiregistruoja. Su šiuo Butkaus laišku Lietuva, pagaliau, įsigijo pirmąjį savo kareivį. Pasirodo, jis įsiregistravo pirmuoju iš kareivių, kai K. Škirpa, registraciją vykdęs, užsirašė pirmuoju iš karininkų.

Tai vienas iš pagrindinių Butkaus kariniame gyvenime veiksmų išlikęs simboliu iki šiandien. Jis rodė jo visišką tautinį ir karinį subrendimą.

Nesulaukdamas šaukimo, nors ir nesveikuodamas, Stasys vyksta pats ieškoti, anot jo tėvo, "Lietuvos ir Žemaičių vaisko".

Tėvas jį išleidžia didžiuodamasis, motina ašarodama. Šiaulių stotyje Stasį išlydi ne kas kitas kaip du tų laikų Lietuvos kovotojų atstovai: jo teta, buvusi knygnešė ir senas elgeta Kazys Nomeika, buvęs 1863 m. sukilėlis.

Toki simboliški įvykiai jo gyvenime ir toliau kartojasi. 1918 m. gruodžio 13 d., prieš pietus, Stasys Butkus jau Vilniuje lietuvių kareivinėse, o po pietų jis jau sargyboje prie ginklų.

Išaušo 1919 m. sausio 1 d. Gedimino pilies bokšte nebesimatė vokiečių okupantų vėliavos. Lietuvių komendantas kar. Škirpa, parūpinęs lietuvišką vėliavą, Butkui įsako sudaryti garbės sargybą ir vykti į Gedimino kalną iškelti Lietuvos vėliavą, kol dar lenkai nesuspėjo ten iškelti savosios.

Atėjo reikšmingiausia ir gražiausia Butkaus gyvenimo valanda. Apie vėliavos pakėlimą jis rašo savo atsiminimuose: "Nusileidžiant saulutė metė savo spindulius į plevesuojančią vėliavą. Gražiai sužėrėjo jos visos trys spalvos. Pirmą kartą pamačiau lietuvišką trispalvę! Vėliavos pakėlimas yra visų maloniausia valanda mano gyvenime".

Stasiui Butkui tautinės vėliavos iškėlimas Vilniuje, Gedimino kalne, be abejo, buvo jo tėvo pranašautos Lietuvos ir Žemaičių karalystės pradžia.

Tačiau neilgai Vilniuje lietuviškoji vėliava išliko. Jau sausio 5 d. lietuvių kariai traukiasi iš Vilniaus nuo besiartinančių bolševikų. Butkui ir dabar tenka vykdyti vėl simboliškos reikšmės žygį. Jis traukiasi su paskutiniu lietuvių daliniu, būdamas jo užpakaliniu patruliu kartu su savo draugu Miku. Taigi jis traukiasi iš Vilniaus paskutinis lietuvis karys.

Kaune atsidūręs Stasys Butkus eina sunkias ir pavojingas sargybas. Jis patruliuoja tą dieną, ir girdi vokiečių šūvius, kurie pareikalavo pirmųjų lietuvių savanorių aukų, kai krito sargybiniai Juozas Kalasiūnas ir Antanas Zambacevičius.

O kai prie Metropolio viešbučio, saugodamas Amerikos misiją, žūsta Pranas Eimutis, Butkus perima ten sargybą su savo kulkosvaidžiu.

Balandžio mėn. Butkus jau fronte prieš bolševikus Žiežmarių rajone ir dalyvauja pirmose savo kautynėse, puolime. Kautynėse ties Strošiūnais, jis guli prie šaudančio kulkosvaidžio, nuo kurio šūvių jam sprogsta kairės ausies būgnelis. Tačiau jis tuo net nesiskundžia ir toliau dalyvauja visuose Nepriklausomybės frontuose prieš visus tris tų laikų mūsų priešus: bolševikus, lenkus ir bermontininkus. Tose kovose jis nusipelno už narsumą Vyties Kryžių.

Nepriklausomybės kovose S. Butkus dalyvavo jau kaip subrendęs karys. Ta jo kario dvasia pradėjo bręsti vaikystėje tėvų namelyje, patrioto tėvo ugdoma ir vėliau, kai besitraukdamas nuo vokiečių fronto, jis pats sau komanduoja lietuviškai 'dešinėn, kairėn, aplink' ir daro sukinius, ruošdamasis lietuviškai karinei tarnybai, kai rusų kariuomenėn paimtas su draugais lietuviais nutaria rikiuotėje skaičiuotis ne rusiškai, bet lietuviškai, kai mato bolševikų revoliucijos pakrikdintą rusų kariuomenės drausmę, kai būdamas rusų kariuomenėje, rusų pasipiktinimui, su draugais lietuviais kalbasi tik lietuviškai ir skaito lietuviškus laikraščius, kai bolševikų kalbinamas ir grasinamas atsisako tarnauti raudonojoje armijoje.

Perėjęs visus šiuos bandymus, šis karys, lyg su iškelta vėliava, grįžta į savo gimtąją žemę, pagaliau pilnai pasirengęs didžiajai kovai — Lietuvos išlaisvinimui, kurią jis pradeda pirmuoju įsirašydamas Lietuvos kareivių eilėsna.

Įstojęs Vilniuje į komendantūros dalinį buvęs rusų kariuomenės eilinis Butkus skiriamas kulkosvaidžių komandos būrininku ir netrukus pakeliamas puskarininkiu. Jam iš pirmos dienos teko eiti vado ir mokytojo pareigos, kurias jis ištikimai ir pasiaukodamas vykdė.

Kautynėse Stasys veda savo kulkosvaidininkus ir vadovauja pirmose kautynių linijose, nekartą savo kulkosvaidžių ugnimi gelbėdamas kritišką situaciją, kaip ties Strošiūnais ir kautynėse ties Kietaviškiu.

Pareigas eidamas jis nesigaili savo sveikatos, net ir dėl ligos nepalikdamas savo vyrų fronte. Dažnai rizikuoja net savo gyvybe. Ties Kalkūnų dvaru, stiprios bolševikų artilerijos ugnies Butkaus dalinys išblaškomas. Jis drąsiai stabdo bėgančius vyrus, juos suguldo, slėpdamas nuo artilerijos ugnies, bet pats vaikšto stačias ir nesislėpdamas. "Tai nebuvo drąsumo pasireiškimas, bet įsikarščiavimas", kukliai jis rašo apie tą įvykį savo atsiminimuose.

Įtampos momentu, ties tais pačiais Kalkūnais, Butkus pats vyksta žvalgybon ir tol žvalgo kol išaiškina būklę ir priešo padėtį, kiekvienu momentu rizikuodamas pakliūti žiaurių bolševikų nelaisvėn ar žūti.

Dauguvos fronte jam teko išgyventi bene stipriausius Nepriklausomybės kovose artilerijos apšaudymus ir nuolat rankioti ir vėl telkti išblaškytus dalinio kareivius. Apie bėgimą nuo priešo ugnies jam niekad nebuvo kilusi ir mintis.

Kai priešo artilerija sudaužo jo dalinio postovio vietą, dviaugštį mūrinį namą, Butkus tol nesitraukia kol nesurankioja ir neišgelbsti išbėgiojusių kareivių šautuvus ir kol nepakrauja į vežimus brangiausią savo turtą — kulkosvaidžius. Čia jis tikras vadas, šaltai galvojantis ir rizikuojantis iki galo.

Tačiau šis narsus ir drąsus karys turėjo gerą, vaikišką širdį. Kai bolševikų artilerija be pasigailėjimo daužo apkasus, Butkus dalinasi savo apkasu su išsigandusiom likimo draugėm varlėm. Apšaudymui pasibaigus jis jas išmėto iš apkaso į laisvę. Kai jam šaudant, greta jo šalmo atsitupia kautynių triukšmo išgąsdintas paukštelis, jis nustoja šaudęs, kad paukštelio nenubaidytų.

Dalyvaudamas kovos frontuose Butkus nepamiršta dar ir kito fronto, spaudos. Kai tik 1919 m. gegužės mėn. pasirodė "Kariškių Žodis", toks tais laikais buvo dabartinio KARIO pavadinimas, Butkus yra pirmųjų jo bendradarbių eilėse ir daug rašo iš fronto.

Pasibaigus Nepriklausomybės kovoms Butkus pereina nerikiuotėn ir 1922 m. rugp. 1 d. pradeda dirbti KARIO redakcijoje, kur be pertraukos išdirba iki 1940 m. bolševikų okupacijos ir vėliau vokiečių okupacijos metu ir tremtyje, su mažom pertraukom, jis vėl KARIO redakcijos vienas iš pagrindinių narių ir taip iki savo paskutinės dienos. Lietuvoj jį vadindavo "amžinu KARIO sekretorium".

Karinė jo veikla tuo dar nesiribojo. Jis

Stasys Butkus

aktyviai dirbo Liet. Kar. Kūr. Savanorių Sąjungoj, buvo jos centro valdybos pirmininku, tai vicepirmininku, tai sekretorium. Be to jis redagavo keletą svarbių karinių leidinių: "Savanoriai 1918-20 m.", "Savanoris Kūrėjas", "Savanoriai Kūrėjai" ir 5 p.p. 15 metų sukaktuvinį leidinį, o čia Amerikoje išleido savo atsiminimų knygą.

Periodinėje spaudoje, daugiausia karinėje, jis yra paskelbęs daugybę straipsnių.

Čia, Amerikoje, jis buvo KARIO redaktoriaus pavaduotojas ir nepamainomas redakcijos narys, nes jo žinios apie Nepriklausomybės kovas ir Lietuvos laisvės laikotarpį buvo enciklopedinės. Iš tiesų, jis ir buvo tas, kuris davė mintį ir impulsą leisti KARĮ tremtyje.

Būdamas nepaprastai kuklus, Stasys Butkus buvo malonus ir draugiškas, todėl ir turėjo apsčiai bičiulių. Pačioje pradžioje jis įstojo į tik įkurtą L.V.S. Ramovės Brookline skyrių ir išbuvo jo nariu iki mirties.

Sunki tremtinio dalia, menka sveikata ir varginantis fizinis darbas neleido Stasiui susilaukti ilgesnio amžiaus ir toliau taip vaisingai dirbti savo Tėvynei. Širdies ligos kamuojamas

STASIO BUTKAUS 60 m. sukakties minėjimas įvykęs 1958 m. Brooklyne. Prie garbės stalo viduryje sėdi sukaktuvininkas, jo dešinėje gen. konsulas J. Budrys, kairėje J. Ginkus, gale stalo J. Valakas; žodį sako P. Jurgėla.

STASIUI BUTKUI MIRUS

O.B. Audronė

ROŽĖ

Nebraukia ašarų sesuo,
Nepalydi prie vartų —
O, kad nors kas
O, kad nors kas
Tau širdimi pratartų.

Raudona rožė atlape —
Tai visas tavo lobis
Ji tau švytės
Tamsiam kape,
Ji Viešpatį pašlovins.

Nerauda giminės gailiai,
Našlaičiai nenulydi
Tik rožė,
Rožė atlape,
Raudona rožė žydi

Stasys Butkus, jaunuolis, Nepriklausomoj Lietuvoj.

STASIUI BUTKUI — ŠIRVIUI

Mylėjai tėvynę,
Kaip myli artojas —
Šauniu savanoriu
Kovon išėjai,
Trispalvę iškėlei
Į Vilnių atjojus —
Mylėjai tėvynę,
Kaip myli kariai.

Karys — tavo brolis
Šiandieną palydi
O trispalvė karstą
Uždengs nemari —
Ilsėkis, per amžius,
Ramybė telydi,
Vyties savanori,
Šaunusis kary!

---

paskutinius du savo gyvenimo metus jis praleido dr. T. Savicko priežiūroje. Jį nuolat globojo jo bičiulis N. Katinas, su kuriuo jis kartu Brookline gyveno.

Pernai, gruodžio 11 d., šio didvyrio širdis nustojo plakusi. Lietuva neteko savo Pirmojo Kareivio.

Stasys Butkus buvo gimęs 1897 m. kovo 13 d. Kurtuvėnų miestelyje, Šiaulių apskr. Už narsius žygius ir nuopelnus Lietuvai jis buvo atžymėtas Vyties Kryžiumi, Vytauto Didžiojo Ordinu 5 laipsniu, Sav. Kūrėjų medaliu, Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, Vytauto Didžiojo medaliu 3 laipsnio, Latvijos Nepr. medaliu su kardais ir Ugniagesių medaliu Artimui Pagalbon.

← Stasys Butkus tremtyje

Prie įsikūnijusio kario kapo

(A. a. Stasiui Butkui prisiminti)

Tavo žingsniai, Dieve, nesustos. Tavasis Gloria nenutils. Visi pamažu grįš į Tave. Nes tai, kas anuomet prasidėjo vienoj širdy, liečia nūnai kiekvieną širdį — *St. Yla.*

Žmogaus gyvenimo dienos, tarytum skaitomos knygos, nors ir labai įdomios, lapai, verčiasi, pakol užsibaigia — užsiverčia paskutinysis lapas . . .

1961 m. gruodžio 11 d. užsivertė tas lapas ir įsikūnijusiam kariui, nuo 1918 m. gruodžio 13 d. (savanoriu stojimo data) iki paskutinės gyvenimo dienos, kovojusiam ir nuolat buvusiam kovos parengtyje, (jei ne šautuvu, tai plunksna), laisvės kovų pirmūnui ir savanoriui Stasiui Butkui.

Gavus paskutinįjį 1961 m. "Kario" numerį, jo metrikoj dar buvo žymima: "Redaktoriaus pavaduotojas — Stasys Butkus", Deja, dienai — kitai praslinkus, teko perskaityti kitoj spaudoj liūdną žinią — Stasio Butkaus nebėra gyvųjų tarpe . . .

Nors jo tėvai — buvo bežemiai, vargdieniai, bet gimtojo krašto žemė — Stasiuką pririšo prie savęs neatjungiamai. Jos meilė — jį nuvedė į savanorių eiles. Jis buvo vienas iš tų vyrų, kurie pirmą kartą (1919.I.1) iškėlė Lietuvos vėliavą Gedimino pilyje Vilniuje.

Kariuomenės eilėse velionis išbuvo iki 1922 m. Pasiliuosavęs iš kariuomenės, anaiptol, nenustojo buvęs kariu — tepakeitė tik kovos ginklą: padėjo šautuvą, paėmė plunksną į rankas. Nuo 1922 iki 1940 m. jis buvo "Kario" redakcijos narys Kaune. O vėliau — kur likimas bloškė tąjį karių organą - žurnalą "Karį", tenai atsirasdavo ir karinės spaudos žurnalistas Stasys Butkus.

1941-1944 m. jis dirbo "Karyje" Vilniuje ir, pagaliau, JAV-bėse, iki paskutiniosios savo gyvenimo dienos — būdamas "Kario" redaktoriaus pavaduotoju.

Darbas "Karyje" — tai dar neišreiškia a. a. S. Butkaus viso plunksnos darbo, pragyventų nepilnų 65 metų laikotarpy. 1944 - 1945 m. — jis buvo "Ateities" bei "Lietuvių" redakcijos Tilžėje ir Berlyne narys, 1946-47 m. tremtyje, Vokietijoj, Tolke (Schleswige) redagavo "Nemuno Aidą" ir skautų leidinį "Šarūno Kelias". Beto, jo suredaguoti dar šie leidiniai: "Savanoris", "5 pėst. D.L.K. Kęstučio pulkas 1919-1934 m.", "Savanoriai kūrėjai" ir kit.

Šiaip jau — spaudai rašinėti velionis pradėjo iš pat mažystės dienų, siuntinėdamas korespondencijas ir mažesnius rašinėlius Amerikos lietuvių laikraščiams: "Dirvai", "Vienybei", "Draugui", "Naujienoms" ir kit.

Pagaliau, parašė ir, jo 60 m. amžiaus sukakties proga, "Aušros" leidykla Vokietijoj (Memmingene) 1957 m. išleido, S. Butkaus prisiminimų tomą, užvardintą: "Vyrai Gedimino Kalne". Tai ir bus velionies vienas iš ryškiųjų plunksnos paminklų, paliktų šioje žemėje.

Tėvynės ilgesys ir nostalgija — gal buvo vienos iš priežasčių, privertusių velionies širdį dar greičiau sušlubuoti. Prieš keletą metų jis minėjo savo laiške šiuos žodžius rašančiajam: "Nuo pernai metų smarkiai sušlubavo mano širdis. Todėl daugelį darbų sumažinau, taipgi — ir "Karyje". Dabar beveik viską veža tik p. Z. Raulinaitis. Mes visi kiti — tik po truputį jam padedam".

O jo nuolatinis sielojimasis "Kario" reikalais, matyti iš to paties laiško, šitokios pastraipos:

"Dėkingi esame Tamstai už malonų nuolatinį bendradarbiavimą "Karyje". Norėtųsi paprašyti dar vieno dalyko. Jeigu pasitaikytų sutikti ką nors, kas turėtų įdomių atsiminimų iš kariško gyvenimo, paragink parašyti "Kariui". Skaitytojai — daugiausia pageidauja atsiminimų, o jų mažai gauname. Ir prisiprašyti negalima". . . .

Pr. Alšėnas.

LIETUVOS KARIUOMENĖS LAIKRAŠTIS KARYS

(Prisimenant laikraštininką Stasį Butkų)

Petras Tarvydas

Pirmaisiais savo gyvavimo metais KARYS buvo leidžiamas ir redaguojamas negausių jėgų, bet pasireiškė dvasiniu gyvumu ir užsitarnavo savo skaitytojų didelę meilę. Tais laikais, kai dar buvo Lietuvos kariuomenėje stipri pirmųjų savanorių dvasia, KARYS ryžosi laikytis atitinkamos krypties, kad jo puslapiai sutaptų su karžygiškomis epochos nuotaikomis.

Vyriausiojo Štabo didžiųjų rūmų dešiniame sparne buvo nedidelis kambarys, kuriame tilpo visas vadinamas Literatūros skyrius ir jo tvarkomas laikraštis KARYS. Trumpą laiką jis turėjo "Kariškių Žodžio" vardą, kuris greitai buvo pakeistas į KARĮ, toliau vis labiau taikomą kariniam auklėjimui ir specialiai karinėms problemoms spręsti.

Lietuvos jaunimas, gilūs savo tėvynės patriotai - savanoriai, KARYJE rado jų dvasią stiprinančius žodžius. Pirmieji KARIO skaitytojai tampriai buvo susiję su gimtuoju kaimu, iš kur jų dauguma buvo ir kilusi. Todėl KARYJE jo pirmaisiais leidimo metais atsispindėjo ne tik kariniai reikalai, bet lygiai ir visos šalies tuometinė būklė. Atsiminkime, kad tuo metu dar vyko karo veiksmai ir visos kariuomenės jėgos buvo nukeripiamos į esančius frontus, karžygiškai gynusius savo šalį nuo gausių priešų. Pirmasis KARIO redaktorius, majoras P. Ruseckas, turėjęs tuo metu platesnius uždavinius, ypatingai kai buvo rengiamasi šaukti Steigiamąjį Seimą, savo pirmam pagelbininkui perleido didžiąją savo darbo dalį. O vėliau taip ir atsitiko, kad jaunas vyrukas, pirmuosius žingsnius spaudos darbe darydamas, netrukus atsidūrė, nors ir neoficialaus, redaktoriaus bei laikraščio reikalų tvarkytojo padėtyje.

Tačiau Lietuvos kariuomenė vis giliau siekdama karinį savo pajėgumą stiprinti, buvo priversta pertvarkyti savo svarbiuosius švietimo ir auklėjimo reikalus. Buvo įsteigtas Karo Mokslo skyrius su atskiromis, jau plačiau organizuotomis dalimis. Vyriausio Štabo rūmai pasirodė permaži išsiplėtusiam darbui ir sutelktam personalui. Karo Mokslo skyrius buvo perkeltas į Laisvės Alėją — senus ir aptriušusius namus, tiesiog priešais Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Šios patalpos buvo žymiai platesnės. Be pirmojo kariuomenės laikraščio KARIO, buvo įsteigtas iliustruotas žurnalas "Atspindžiai" ir, pagaliau, karo mokslo bei istorijos žurnalas "Mūsų Žinynas". Mūsų valstybės kūrimosi pradžioje, kai dar nebuvo pasireiškusi platesnė kultūrinė kūrybinė veikla, šiam skyriui teko atlikti, kaip matome, bendrus kultūrinius uždavinius mūsų kariuomenėje sutelktoms jėgoms.

Jau pertvarkytoje, vadinamoje Literatūros dalyje, dirbo visa eilė žymių kultūrininkų. Didokame kambaryje, kur buvo KARIO redakcija, dar dirbo pakviesti rengti karinius statutus (ypatingą dėmesį kreipiant į lietuvių kalbos grynumą) toki asmenys, kaip dabartinis kompozitorius V. K. Banaitis, poetas Salys Šemerys, architektas Vladas Švipas; vėliau pulkininkas J. Balčiūnas - Švaistas, amerikietis, dabar *Garso* redaktorius, Matas Zujus ir eilė kitų. Atsakingose to skyriaus pareigose buvo prof. V. Biržiška, prof. K. Šleževičius, maj. J. Laurinaitis, ltn. K. Kepalas ir visa eilė kitų kultūrininkų. Čia yra gera proga prisiminti mirusį Stasį Butkų, kurį vieną dieną prie redaktoriaus stalo privedė Literatūros dalies viršininkas Vytautas Steponaitis, saulėtos šypsenos asmenybė, didžiai nusipelnęs ne tik Lietuvos kariuomenei, bet ir bendrai mūsų šalies kultūrinei kūrybai veikėjas. Jo žodžiais, pirmu žvilgsniu nedrąsus kareivis Stasys Butkus galėjo būti naudingas KARIO redakcijos bendradarbis ir pasiūlė "pamėginti". Iš 5-to pulko atvykęs Stasys Butkus, įpratęs prie rikiuotės dalinio drausmės, laikėsi pabrėžtinai formaliai, o redakciniame darbe to formalumo ne taip griežtai buvo paisoma. Tad redaktorius, prieš save pasisodinęs naujai pasiūlytą bendradarbį ir siekdamas, taip tariant, "pralaužti ledus", juokomis jį paklausė:— Na, o rašyt moki? Bet kuklus žmogus, Stasys Butkus juoko nesuprato ir visu rimtumu atsakė: "Moku". Čia tenka pažymėti, jog Stasys Butkus visą gyvenimą neužmiršo šio jauno redaktoriaus šposo ir tą epizodą visada, žinoma, geraširdiškai atsimindavo.

Kaip ten bebuvo, bet tas pasiūlytas "pamėginimas" nusisekė puikiausiai. Stasys Butkus pasirodė ne tik pilnai tinkamas redakciniam darbui, bet ir savo nuoširdžiu uolumu, bei giliais sugebėjimais pasidarė KARIUI nepakeičiamas ir pastoviai reikalingas. Bėgo metai, keitėsi vienas po kito KARIO redaktoriai, o redaktorių pagelbininkas Stasys Butkus pasilikdavo savo vietoje,

STASĮ BUTKŲ PRISIMENANT TREMTINIŲ STOVYKLOSE VOKIETIJOJE

ANTANAS P.

Antrojo pasaulinio karo pabaiga St. Butkų užklupo Schleswig-Holsteino provincijoje, Schleswigo mieste. Neilgai trukus Stasys įsikūrė ramioje Tolko lietuvių tremtinių stovykloje apie 12 km. nuo Schleswigo. Stovykla įsikūrė laukuose, buvusiuose darbo tarnybos barakuose. Metro augščio pylimėliai, apaugę krūmais, dengė stovyklą nuo žvarbių šiaurės vėjų.

Stasys tuojau įsijungė į kultūrinę stovyklos veiklą. Jis susirišo su knygų leidyklomis ir išeinančių laikraščių administracijomis. Dėka Stasio, mylinčio lietuvišką spaudą, stovyklos gyventojai gaudavo visas išeinančias knygas ir laikraščius. St. Butkus išplatindavo gautą spaudą ir sąžiningai atsiskaitydavo su leidyklomis. Ne kartą jis gaudavo pagyrimo lapus iš leidyklų už sąžiningą atsiskaitymą.

Jis ne vien platindavo spaudą, bet ir parašydavo laikraščiams iš savo atsiminimų Stasio Širvio slapyvardžiu, arba kitokiu.

Stasys tvarkė stovyklos paštą. Būdamas nepaprastai sąžiningas, jis buvo net keturių, tuo laiku stovykloje veikusių, organizacijų kasininku. Pas jį toje pačioje piniginėje buvo nuosavi ir keturių organizacijų pinigai, bet niekada nesusimaišydavo ir niekuomet jų netrūkdavo. Už gerą pareigų atlikimą, Stasys kartą buvo apdovanotas 50 DM. dovana.

Stovykloje jis nuolatos būdavo renkamas į rūbų ar kitokių BALF'o ar UNRR'os gėrybių dalinimo komisiją, kurioje stropiai ir teisingai dalindavo žmonėms gaunamus rūbus ir maisto produktus. Žinoma, tai buvo pats nedėkingiausias stovykloje užsiėmimas, kadangi sunku būdavo surasti auksinį vidurį. Tačiau Stasys mokėdavo teisingai padalinti, todėl stovyklos gyventojų buvo mėgiamas ir gerbiamas.

1946 m. pavasarį stovykloje atsirado nemažas būrys buvusių karių. Kariams malonu buvo susipažinti su savanoriu — kūrėju, Vyties Kryžiaus kavalieriu, kuris pirmasis dalyvavo vėliavos pakėlime Gedimino kalne. Kariai, pagauti entuziazmo, supylė kalną žemių stovyklos rajono viduryje, apdailino jo šonus, o viršuje sumūrijo pilį, kurios bokšte iškėlė Lietuvos vėliavą. Ta pilis stovyklos gyventojams priminė Gedimino pilį Vilniuje. Stasys daug kartų su liūdėsiu ir ilgesiu širdyje žvelgdavo į tą pilį prisimindamas kovas dėl nepriklausomybės bei toli likusią Gedimino pilį. St. Butkaus širdis džiaugėsi buv. kariais, kurie kad ir sveti-

---

nes jis per ilgus metus pažino ir įsisavino redakcinį darbą, atlikdamas jame įvairius svarbius uždavinius.

Pats pirmas Stasio Butkaus darbas buvo taisyti korespondencijas. O kiekvienas Lietuvos laikraštininkas puikiai žino, kad korespondencijos, tai savotiškos liaudies sąmojaus, gyvenimiškų "deimančiukų" kasyklos, iš kurių galima surinkti daug vertingų eilučių savo laikraščiui. Mūsų laikraščiai tikrai praturtindavo ir pagyvindavo savo puslapius savanoriškų korespondencijų raštais. Tad kiekvienas redaktorius labai uoliai ir atsidėjęs skaitė korespondencijas ir jų geras sutvarkymas labai daug reiškė visame redakciniame darbe. Net ir šiame pradiniame darbe Stasys Butkus pasirodė neabejotinai atsakingas redakcijos darbininkas. Gerai žinoma, kaip jautrūs esti korespondentai dėl jų raštų braukymo. Jie greitai įsižeidžia, kai iškreipiama jų mintis, ar praleidžiamos, iš tolo žiūrint, nesvarbios detalės. Reikalingas didelis taktas ir mokėjimas įsigilinti į korespondento, kartais tikrai nesklandžiai, išdėstytus posakius. Dažnai reikia mokėti atspėti ką toks nepatyręs korespondentas turėjo savo galvoje ir mėgino pasakyti. Tad ir šiam darbui reikalingos geros laikraštininko savybės. Ir dabar, nesenai Maspethe miręs Stasys Butkus, šias taurias laikraštininko savybes turėjo, o jo kruopštumas dar papildė jo darbo vertingumą.

Žinoma, Stasiui Btukui teko per tiek daug metų atlikti visus redakcinius darbus. Ir jis viską pavyzdingai sugebėjo padaryti, jau vėlesniais laikais išdirbęs savitą literatūrinį stilių. Jo straipsniai, jo atsiminimai ir svarbiais reikalais pasisakymai pasižymėjo tuo sklandumu ir vaizdumu, kurs lengvai pasiekdavo skaitytoją ir darė autoriaus pageidaujamą įtaigą.

Asmeniniai pasižymėjęs įsidėmėtinu kuklumu, Stasys Butkus, ilgainiui pasidarė tikrai žymus mūsų laikraštininkas, kurio kūrybiniai darbai niekada nebus užmiršti.

Tolko tremtinių stovykla, kurioje gyveno Stasys Butkus. Aikštėje stovi supiltas Gedimino kalnas su pilimi.

moje kariuomenėje tarnavę, nepamiršo savo tėvynės ir garbingosios Gedimino pilies.

Stasys dažnai apsilankydavo karių barake, o didžiųjų švenčių metu karių pavaišintas, linksmas traukdavo per rajoną į savo kambarėlį.

Per didesnes tautines šventes, kaip Vasario 16-ji, Kariuomenės šventė, St. Butkus būdavo kviečiamas į prezidiumą. Tomis progomis jis visuomet kalbėdavo, tardavo stiprinantį žodį lietuviams tremtyje, papasakodamas savo kovų dėl nepriklausomybės įspūdžius.

Tolko stovykla 1947 m. buvo perkelta į Flensburgo miestą. Lietuviai įsikūrė su estais mišrioje Trollsee stovykloje. Čia buvo labai sunkios gyvenimo sąlygos. Stasiui teko kampinis kambarys. Žiemą kambarys buvo neapšildomas. Stasys valgydavo apsivilkęs paltu, stačias prie stalo. Kaip žinome, suaugusio maisto davinys buvo labai mažas. Tai prisidėjo prie jo organizmo nusilpinimo, o gal ir daug pakenkė Stasio sveikatai. Iš čia stovykla buvo iškelta į Meierwiko, buv. vokiečių kariuomenės kareivines.

Galų gale, gero bičiulio dėka, Stasiui buvo sudaryti reikalingi dokumentai atvykti į J.A. Valstybes.

Visi stovykloje žinojo Stasį Butkų ir gerbė jį kaip taurų lietuvį, teisingą, kuklų žmogų. Stasys Butkus nejieškojo garbės. Jam pavestas pareigas jis visada atlikdavo kruopščiai ir sąžiningai. Visi lietuviai liūdi netekę didelio darbuotojo lietuviškoje dirvoje. Tebūnie lengva svetima žemelė priglaudusi a.a. St. Butkų.

Nuoširdūs sveikinimai maloniam bendradarbiui, poetui, kapitonui Juozui Mikuckiui, Pirmajam Kauno Komendantui, sulaukusiam septyniasdešimties metų amžiaus.

KARYS

Visiems KARIO skaitytojams ir bendradarbiams, sveikinusiems KARĮ, Redakciją ir Administraciją, Kalėdų ir Naujųjų Metų proga, nuoširdi padėka.

KARYS

Gedimino pilis Tolko tremt. stovykloje iškilmių dieną →

Karys, kuris kovojo

J. TREČIOKAS, Kitchener, Canada

Skaudi žinia pasiekė, kad nesulaukęs Šv. Kalėdų džiaugsmo, a.a. S. Butkus iškeliavo amžinybėn. Kartu su šia liūdna žinia sugrįžo prisiminimai, kai 1945 metų rudenį pirmą kartą susitikau Stasį Tolko stovykloje, Vokietijoje.

Darbštus, niekad nepavargstantis kūrėjas-savanoris, daugiausia su plunksna rankoje, dirbo nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro. Štai jau 1945 m. lapkričio mėn. S. Butkus, sudaręs redakcinę komisiją kartu su K. Vaitkevičium ir K. Barausku, pradeda redaguoti skautų įžodžiui ir Kariuomenės šventei paminėti laikraštėlį — "Tolko skautas". Nor pats nebūdamas skautas, prisiminęs savo vaikystę ir rusų priespaudą, žadino išeivijos jaunojoje kartoje kovą už Lietuvos laisvę ir idealus.

Stasys rašo: "... šiandien mes švenčiame Lapkričio 23 d., Kariuomenės šventę, svetur, bet taip nebus amžinai ... mes tikimės, kad Lietuva greit ir vėl bus laisva ir mes grįšime..." Vėliau "Tolko skautas" buvo pavadintas "Šarūno kelias", o Stasys Butkus buvo nuolatinis jo redaktorius ir bendradarbis.

S. Butkus buvo taip pat Tolko stovyklos laikraštėlio "Nemuno Aidas" redaktorius. "Nemuno Aide" Stasys rašo: "... pažvelgus į praeitį, į iškęstus vargus ir priespaudas, patirtas paniekas ir šių dienų nedalią, kažkaip mus stiprina, kad ji tik laikina ..." Toliau: ".. mūs gražūs darbai kelia lietuvio vardą tarp svetimųjų, o kiekvienas paisąs tik savo asmens gerovės, bet ne tautos, ar savo bendruomenės, žeminąs ir niekinąs lietuvio vardą tarp svetimųjų, yra didesnis Lietuvos laisvės priešas, negu svetimieji mūsų nedraugai ..."

Be augščiau minėtų darbų, Stasys rašė į tuo laiku pasirodžiusius išeivijos laikraščius ir dalyvavo stovyklos gerbūvio organizacijose, administracijoj, kaip sąžiningas, darbštus, nepavargstantis lietuvis.

Vėliau teko išsikelti iš stovyklos ir jau daugiau mes nesusitikome.

Didelė garbė Lietuvai turinčiai tokių kilnadvasių sūnų kaip a.a. Stasys Butkus. Gaila, kad negailestinga mirtis nelaiku pakirto jo gyvybę.

Ilsėkis, kilnus savanori, kary, nors ir svetimoj padangėj, bet Tavo darbai liks gyvi ir stiprins kitus kovoj už Lietuvos laisvę.

NAUJŲJŲ METŲ LAIMĖ

G.

Prieš 300 metų Vilniaus krašte gyveno turtingas bajoras Manvytis. Jo žmona Jautonė buvo pasimirusi ir jokių įpėdinių nelikę. Per dienų dienas vaikščiojo vienas po savo dvarus, jodinėjo po miškus, giliai liūdėdamas. Ir juo labiau seno, juo tas liūdėsys jį giliau spaudė. Niršo ant tarnų, darėsi visiems šiurkštus, pasirodęs svečias jį tik labiau suerzindavo. Kur tai Lenkijoje gyveno brolio vaikas, bet ir tas niekad neatvažiuodavo, jokios žinios apie save neduodavo, kaip miręs būtų. Manvytis ir suskaičiuoti neįstengęs, taip jam gyvenime sekėsi; tačiau bažnyčiai, savo tarnams ir vargšams buvo gana šykštus.

Ypač liūdėjo Manvytis Naujiems Metams artėjant, kurie nieko daugiau jam neatnešdavo, kaip jo senatvę pagilindavo. Nepažino vargo, nesuprantamas jam buvo ir žmonių džiaugsmas —triukšmingas Naujų Metų sutikimas. O kad draugai jam ramybės neduodavo ir į tokius sutikimus jį kasmet tempdavo, šiuos metus jis iš anksto ruošėsi sutikti kitaip, pasislėpus nuo triukšmo ir linksmybių, pakeliauti, pažiūrėti, kaip kiti žmonės juos sutinka, ar ir vargšai taip pat džiaugiasi?

Nuo triobos prie triobos nešė jį ristas žirgas, tačiau visur matė šviesas, girdėjo triukšmą, nerūpestingą juoką ... Nerado vargo apie

ATOMINIS KARAS — VISUOTINIS

B. BALČIŪNAS

Pirmoje dvidešimto amžiaus pusėje žmonija padarė milžinišką pažangą naujuose atradimuose ir išradimuose, kurie labai daug pagerino žmogaus gerbūvį, atidarė neaprėpiamus horizontus ateičiai. Šiai pažangai didelį impulsą davė Antrasis Pasaulinis karas.

Kaip žinome, ankstyvesni karai nevadinti pasauliniais ir tik dvidešimtame amžiuje priedėlis "pasaulinis" atsirado. Vien tik iš karo veiksmų pusės žiūrint, jau galima vadint "pasaulinis", nes 1914 metų kare kovojančių eilėse dalyvavo visų rasių ir kontinentų atstovai; tuo labiau Antrame — jei skaityt pradžią 1940 metus, kai karo veiksmai išsiplėtė į visus žemynus ir vandenynus, nepaliekant nei tolimo pietų poliaus srities; visos rasės ir kontinentai visapusiškai buvo įsitraukę į milžiniškas žmonijos grumtynes. Skaitantis su Antrajam Pasauliniam kare vartotais ginklais, kurių apogėjus buvo dvi atominės bombos, numestos ant Japonijos salos, šis karas dar visdėlto nebuvo pilnai apimantis visą žemės rutulį, — kitaip sakant, kur nevyko kova, ten nebuvo ir ugnies, nors vienas ar kitas kraštas buvo įveltas į ekonominius sunkumus, dalį savo vienokios ar kitokios gamybos turėjo perleisti simpatizuojamam kovos partneriui, ar tai pasiunčiant kariuomenės dalinius ar kaip kitaip. Ir visai suprantama, nes

---

kurį jis buvo girdėjęs dar iš savo motinos lūpų, jaunas būdamas.

Visur tas pats, visi linksmi, džiaugiasi, kad pamažu jų gyvenimas praeina. Dar labiau susimąstė Manvytis, giliau palinko į savo žirgą ir nujojo tiesiai į mišką.

Radęs pirmą kelmą stabtelėjo ir susitraukė ant jo tamsoje ir šaltyje. Artėjo 12 nakties. Dabar draugai tostus geria ir tuštėja rusyse seno vyno bačkos. Net gerklė pasausėjo, iš šalčio ir susijaudinimo, rodos, vos žodį ištartų... Toje ramybėje nejučiom kas tai švelniai palietė jo petį.

— Geras vakaras, pakeleivi! — pratarė senas susilenkęs žmogelis, — gal norėtum užeiti ir susišilti? Gyvenu čia pat už miško.

— Mielai — tarė Manvytis, lyg kokios nežinomos jėgos stumiamas. Jam buvo visai visvien kur eiti, kad tik kitaip Naujus Metus sutikti, kaip lig šiol.

Netrukus jie priėjo mažą prie žemės prisiglaudusią, vargingą trobelę. Įžengus nieko daugiau nesimatė, kaip būtiniausi paprasti daiktai: stalas suolas, lova, vienas kitas indas ir ant sienos kaba menki drabužiai, kurie Manvyčiui daugiau į skudurus panašėjo.

— Sėskis garbingas svečias, — ragino nedrąsiai senelis, tai laimingus ateinančius metus turėsiu, kad ne vienas sutinku. Atsibosta vienatvė per dienų dienas.

— Tai taip vienas ir gyveni?

— Vienas, o kaip gi, šeimos niekad neturėjau, kol jaunas buvau dirbau pas ponus dvaruose, o kaip pasenau kam gi aš reikalingas. Iš sutaupytų skatikų šią grytelę susikaliau. Kiek čia vienam žmogeliui reikia — linksmai čiauškėjo senelis svečiui vaišes beruošdamas.

Greitai bėgo valandos besiklausant pasakojimų iš jo sunkaus ir vargingo gyvenimo, bestebint jo mielą, ramų veidą, pilnas džiaugsmo akis. Staiga lyg atsibudo iš savo pasakojimų...

— Tai laimingai sulaukėme Naujų Metų! Juk jau šviesa skverbiasi...

— Ar pats iš tiesų esi taip laimingas, gerasis žmogeli?

— Laimingas, o kodėl ne? Neturiu turtų, nedaug ir rūpesčių senatvėje, kad nesušalčiau, ši tą pavalgyti turėčiau, rūbelį nueiti į bažnyčią, tai ir viskas. Šildaus saulute ir džiaugiuosi, kad dar Dievas gyvą laiko.

Manvytis gausiai apdovanojo senelį ir pats švytinčiu veidu išėjo. Jam atrodė, kad senelis Naujų Metų laimę jam dovanojo. Jodamas pro bažnyčią stabtelėjo, o kad taip užėjus, kol nieko dar nėra... Sulig tų minčių jis jau klūpojo prieš didįjį altorių, giliai susimąstęs ir taip karštai melsdamasis, kaip niekad savo gyvenime. Išeidamas iškrapštė visus kišenius palikdamas nemažą auką bažnyčiai.

Grįžo namo ramus, palengvėjusia širdimi. Suprato, kad reikia duoti, kad ir tavo siela gautų, reikia kitiems teikti džiaugsmą, kad ir pats laimingas būtum.

Susišaukė visus tarnus ir Naujų Metų proga kuo gausiausiai apdovanojo. Bažnyčiai ir beturčiams išdalino žemes sau pasilikdamas kuklią nuosavybę.

Bajorai juokėsi, o tarnai ir aplinkiniai vargšai žmonės taip pamilo Manvytį už jo gerumą, kad nuo draugystės ir visokių paslaugų apsiginti negalėjo.

Ilgai dar laimingai gyveno Manvytis kasmet linksmai sutikdamas Naujus Metus savo dvaro žmonių ir pamiškės senelio draugystėje.

lėktuvų skridimo tolis buvo gana ribotas, patrankų tolinaša — tik vietinio pobūdžio, dujos visai nepavartotos, o anų dviejų atominių bombų, atrodo, ir patys nugalėtojai nusigando. Vieną būdingą faktą reikia paminėti, kad paskutinieji "pasauliniai" karai padarė įvadą į visuotiną karinę prievolę, t.y. kiek anksčiau kariavimo našta tiesioginiai gulė ant profesionalo kario pečių, tiek šiandien pasirengimas visuotinam karui jau yra visos žmonijos pareiga — "kaip pasiklosi, taip išmiegosi". Tuo tarpu uniformuotas karys karšto karo metu gali būti kartais geresnėse sąlygose negu jo brolis nors ir ne kario uniformoj. Jau paskutinio karo metu tolimos užfrontės miestai švietė gaisrais nuo priešo bombų ir nuo jų skeveldrų mirė seneliai, moterys ir vaikai. Tolimos užfrontės gyventojai buvo terorizuojami priešo parašiutininkų; tiek Europos pakrantėse tiek ir prie tolimo pietų Amerikos iškyšulio, ar Australijos žemynų pakrantėse, buvo skandinami beginkliai prekybos laivai.

Šiandien, kai žemės rutulio paviršiuj išsibalansavo dvi ideologinės, ekonominės ir karinės pusės, kurios pagimdė visuotino žmonijos sunaikinimo šmėklą, atominių bombų ir radio aktyvių spindulių pavidale, tiek pavienis žmogus, tiek tautos deda visas pastangas atrasti būdus ir priemones tą grėsmę sumažinti. Šiandien Amerikos spaudos puslapiuose stambiausiomis raidėmis įrašytas žodis "krizis" — t.y. pasaulis priėjo prie tokio taško, kad jau viena ranka laiko galutinį ginklą, kuriuo tikisi sunaikint taip nesenai buvusį savo partnerį, nežiūrėdamas, kad naujų kylančių jėgų atsiranda pašonėj—turiu omenyje kylančią Kinijos galybę. Nuostabiai mikliai išmestas diplomatinis mandagumas ir pakeistas įžulumu; valstybių atstovų vakar pasirašytos sutartys, šiandien dar tų pačių pasirašiusių paneigiamos, sulaužomos. Vos prieš trejetą metų garbingai pasižadėta sustabdyti atominių bombų sprogdinimą, šių metų antroje pusėje, kaip iš giedro dangaus perkūnas, rusai poros mėnesių bėgyje susprogdino ore virš 30 didelio galingumo atominių bombų, kurių radio aktyvūs, gyvybei žalingi, spinduliai keliauja po visą žemės rutulį, — gi vienoje Kinijos provincijų susitelkė tokia koncentracija, kad paskelbtas pavojaus stovis. Amerikos vyriausybė susirūpinusi žiūri į šiandieninę būklę ir spaudoje, daugiau ar mažiau, reiškiasi balsų, žiūrėti ne vien savo krašto ir žmonių apsaugos, bet visos žmonijos išsigelbėjimo. Kiek prieš trumpą laiką amerikiečiai entuziastingai siekė mėnulio ir artimesnių planetų, tiek šiandien tas atrodo lyg ir užmiršta. Visų akys nukreiptos į mažutį atomą, kuris pateko nužmogėjusios sistemos rankose, kaip sukontroliuoti jo neleistiną panaudojimą. Spaudos puslapiuose stambiomis antraštėmis reiškiamas baiminimasis dėl žmonijos sunaikinimo nes pavojingas ginklas pakliuvo į blogas rankas. Šimtai meteorologijos stočių matuoja radio aktyvumo intensyvumą ir radio aktyvių debesų kelionę aplinkui žemės rutulį. Antroje dvidešimtojo amžiaus pusėje žodis karas pasidarė sunaikinimo simbolis, —sunaikinimo ne vienos valdančios grupės, ar valstybės bet žmonijos ar net gyvūnijos. Ateities atominiam kare uniformuotas karys vykdys tik tam tikras funkcijas, kurios praeitų karų patirties mastu matuojant, gal ir turės panašumo, bet karo svoris guls ant jo tik dalinai. Skaitantis su krašto ar kraštų ekonominiu pajėgumu, žaliavų ir žmonių ištekliais, sugebėjimas ir galėjimas juos panaudot kritišku atveju jau priklausys ne vien nuo karių ar politikų. Karo ir jo pasekmių našta visu savo svoriu slėgs kiekvieno civilizuoto ir necivilizuoto žmogaus pečius, nežiūrint kuriam žemės rutulio kampe jis gyventų. Atrodo, kad ateities atominis karas, jei toks būtų, bus ne pasaulinis, bet visuotinas.

Iš eilės periodikoje pasirodžiusių pasisakymų ir informacijų, pabandysiu nušviest nūdieninę rytų ir vakarų karinę padėtį, ir pažiūras eventualaus atominio karo atveju. Be abejo tai viešosios spaudos atgarsiai ir duomenų autentiškumas priklauso jos.

Nuo pirmosios atominės bombos sprogimo 1945 metais, amerikiečiai turėjo patiekę septynis o sovietai aštuonis nusiginklavimo planus, tačiau, kaip žinoma, vyksta ginklavimosi lenktynės, išlaikyti balansą, kuriame iki šiol vyraujantį vaidmenį turėjo atominiai ginklai. Vienos iš pagrindinių, atominėm bombom reikalingų medžiagų, plutoniaus, Amerikoj pasiektas didžiausias gamybos kiekis. Statomi nauji fabrikai. Šiuometiniai amerikiečių atominių ginklų ištekliai siekia 35 kilomegatonas kas atitinka 35 bilionus tonų TNT (trinitrotuolo), arba 1.75 miliono kartų daugiau už numestą 1945 m. atominę bombą ant Nagasaki (20 tūkstančių tonų TNT). 35 kilomegatonų kiekiui atatinkantis TNT pakrauto traukinio ilgis siektų 15 kartų nuo žemės iki mėnulio ir atgal. Tokių pačių atominiam sprogdinimui medžiagų sovietai turi apie 20 kilomegatonų.

Minėtos atominės sprogstamos medžiagos nėra sukrautos, kaip Amerikos auksas Fort Knox'e, jos yra veiksmams parengtuose ginkluose — bombose, raketose ir kt. Kai amerikiečių strateginiai B-52 bombonešiai 24 valandų budėjimo metu skraido virš Amerikos ir Kanados, jie nešasi apytikriai 25 megatonų atominį krūvį. Abiejų priešų turimas 55 kilomegatonų atominės sprogstamos medžiagos kiekis gali padary-

ti neapskaičiuojamus sunaikinimus, — abejojama ar bent 10% visos žmonijos išliktų. Ko nesunaikintų tiesioginis bombų veikimas, atliktų radio aktyvūs krituliai sunaikindami 1/8 dalį visos žemės bet kokios gyvybės. Laimei, šie krituliai laikui bėgant ne didėja bet mažėja. 500 kilomegatonų galėtų sunaikinti pusę visos gyvybės žemėje. Tie astronomiški skaičiai išaugo ne vien dėl amerikiečių baimės būti užpultiems ir sunaikintiems, bet kartu ir dėl reikalo apsaugot kitas vakarams palankias valstybes nuo komunistinio agresoriaus, kuris šalto karo priemonėmis sekmingai pavergdinėja vieną po kitos tautas ir nejuokais grasina užvaldyti pasaulį. Ir štai, rezultate pastaruoju laiku eilės susprogdintų atominių bombų ir pasklidusių radio aktyvių nuosėdų, amerikiečių tarpe atsirado posakis, — geriau raudonas, negu lavonas. Kitaip tariant galutinės priemonės, tiesioginiai ir nenaudojamos, bet gąsdinimais, žmonių masėj dalinų rezultatų atsiekia. Amerikos prezidentui daug dar reikės padėt pastangų kol įtikins amerikiečius jog nei raudonas nei lavonas, bet tik laisvas ir garantuodamas silpnesniųjų laisvę amerikietis turi išsilaikyti bet kokia kaina. Visai nepageidaujamas, tačiau naujas, "partneris" iškyla tarp nūdieninių pasaulio galybių, tai raudonoji Kinija. 1970 metais Kinijos sunkioji pramonė prilygs šiandieninės Sovietų Sąjungos pramonei. Šiuo metu Kinijos armija siekia 2.5 miliono vyrų; stiprėjanti aviacija, pagaliau, turi pradžią atominių ginklų kuriais prilygs šiuometiniam Rusijos pajėgumui 1970 m. Sekančių 10 metų bėgyje gyventojų skaičius nuo 600 pašoks iki 800 milionų. Ir štai raudonos Kinijos komunistų partijos sekretorius visuotinam suvažiavime kalbės: "Draugai, mes visi žinom, kad šiandien mūsų doktrina yra galingiausia, nes mes dirbam sunkiausiai, nežiūrint to, pasaulio kolonizatoriai laikė mus nustūmę užnugary; kuo sunkiau mes dirbom tuo labiau mus žemino. Šiuo keliu eidami mes niekad nepasieksim pirmavimo. Tačiau jei atominis karas nušluotų vyraujančias galybes, tada mes vienodai kiltume iš po radio aktyvių griuvėsių. Taigi, kuris kraštas tada būtų rytojaus pasauly vadovaujanti galybė"? Jei Kinija ir nepaspaustų atominių raketų mygtuko, tai vien gamtos sąlygos ir didžiausias vienalytis gyventojų kiekis, vistiek kalba jos naudai. Ir šiandien prisimena Napoleono perspėjimas "nepažadint miegančio milžino". Milžinas jau pažadintas ir daugumoje nuo sovietų priklausys, kuria linkme jis pasuks; vieną reikėtų spėti, kad jis nebeužmigs, nes komunistinių doktrinų injekcija tikrai neleis užmigt nors ir ant kito šono apsivertus

Amerikiečių tikslas, tobulinant ir plečiant atominį ginklavimąsi, pirmoje eilėje, yra sumažinti sovietų kėslus laisvų kraštų sąskaiton, suprantama, ir savisaugai. Ši priemonė bus tol veiksminga kol sovietai ir raudonieji kiniečiai galvos, kad karą pradėję, patys nukentės. Įtikinantieji argumentai: Vakariečiai išsilaikys vieningi, kad turėtų pusiausvyrą žmonėmis; panaudos atominius ginklus; atominiai ginklai pasieks gyvybinius centrus ir jų veikimas bus veiksmingas. Šiuo metu šie argumentai yra abejotini abiejose pusėse.

Nuo 1952 metų amerikiečiai remiasi SAC (Strategic Air Command), kad apsidraustų nuo sovietų atominio užpuolimo. Tačiau sovietų atominės raketos gali lengvai sunaikint amerikiečių bazes, tuo labiau, kad jos nėra karinė paslaptis. Sovietų raketos galėtų jas pasiekti per 25 minutes. Lėktuvai ir neapsaugotos raketos gali būti sužalotos paprastos audros, arba 3 svarų oro spaudimo 1 kvadratinį colį; čia turima omeny, jei atominė raketa ir nepataikytų tiesioginiai, tai kad ir tolimo sprogimo sukeltos audros padarytų žymią žalą bazėje. Šiandieninės sovietų raketos yra apie 10 megatonų jėgos ir augščiau minėtą oro spaudimą gali išplėsti mylių spinduliu nuo sprogimo vietos. Apsidrausti nuo sunaikinimo, amerikiečiai, vieną aštuntadalį savo lėktuvų su atominėm bombom, laiko 24 valandas ore. Tai yra nepaprastai brangu, tačiau neišvengiama. Dėvisi lėktuvai, naudojamas kuras, didelis kiekis tarnybos ir pagalbinių priemonių. Be to, dalis naikintuvų su atominiais ginklais, pilnoj skridimui parengty yra išdėstyti šimtuose aerodromų aplinkui visą žemės rutulį, maždaug 20 minučių skridimo nuotoly nuo savo taikinių. Jei prie to pridėti vidutinio tolio raketų bazes kurios išdėstytos Anglijoj — raketa Thor, Italijoj ir Turkijoj — Jupiter ir Matador — Vak. Vokietijoj, tai sovietams yra labai aišku, kad paleisdami iškarto daug raketų į amerikiečių bazes, jie visvien jų suparaližuoti negalėtų, žinant, kad amerikiečiai parengty turi 35 kilomegatonas, prieš sovietų 20. Reikia prisimint, kad sovietų atominiai ginklai yra lygiai taip pat lengvai pažeidžiami ir jų bazės, nors ir laikomos didžiausioj paslapty, vakariečiams didele dalimi yra žinomos ir pasiekiamos ne vien lėktuvų, raketų bet ir povandeninių laivų.

Bendrai aptariant amerikiečių strateginį atominį pasirengimą reikia pasakyti, kad amerikiečių jėgos nėra pajėgios atlaikyt sovietų smūgį, kad vėl galėtų atsilyginti. Tai yra vakariečių silpnoji pusė, o sovietams didelė paguoda. Ši netikra jėgų pusiausvyra ir yra didelė priežastis pasaulinių neramumų. Amerikiečiai šiuo metu dideliu intensyvumu eina prie organizavimo tikrojo antro smūgio — nuolati-

Hirošima po atominės bombos sprogimo 1945 m. rugpjūčio 5 d.

nai keičiamos bazių vietos; raketų paleidimo vietos kasamos į žemę, arba statomos stiprios gelžbetonio sienos; statomos priešraketinės raketos.

Nežiūrint viso to, amerikiečiai viską atvirai skelbia visuomenei. Vartant spaudos puslapius rūpimas informacijas visuomet galima atrast. Gal būt vienintėlė paslaptis, tai vandenynų gelmėse plaukiojantieji atominiai povanvandeniniai laivai, kurių padėtis, be laivo įgulos, niekam nežinoma. Tokių laivų pakankamas kiekis yra šiuo metu tikras laidas atgrasint sovietus nuo bet kokių norų pradėti atominį karą. Iki 1962 metų vidurio amerikiečiai turės penkias grupes "Minuteman" kietu kuru varomų raketų 5500 mylių tolnašos, veikiančių ant geležinkelio bėgių. Vienoje grupėje bus 10 traukinių su 50 raketų kiekviename. "Minuteman" raketa užtaisoma panašiai kaip patranka, todėl gali būti įrengta ant platformos, o užtaisas vežiojamas drauge, šalia raketos. Raketos varomą medžiagą laikyti ir ją parengti šūviui nereikia laboratorinių priemonių kaip kad skystam kurui. Pažymėtina, kad kietas kuras yra vienu trečdaliu mažesnio pajėgumo, negu atitinkamas kiekis skysto kuro, bet užtat jis užima daug mažiau vietos. Toki traukiniai nuolatos judėdami visokiu atveju, galės geriausiai išlaikyt paslapty savo stovėjimo vietą.

Atominių ginklų išsaugojimo galimybės yra abiejose pusėse. Tiek amerikiečiai, tiek ir sovietai gali atominiais ginklais sunaikint gyventojus, bet sunaikint priešininko atominius ginklus neįstengtų, todėl pilietis pasidarė vyriausybės įkaitu, ir nežiūrint kuri pusė pradės atominį karą, įkaitas gali būti sunaikintas.

Pirmoji pusė pradėjusi atominį karą, gali suduoti stipresnį smūgį, bet, išsaugojus dalį atominių ginklų nuo sunaikinimo, užpultoji pusė gali padaryti užpuolėjui tiek žalos, kad tas bus nepajėgus toliau vystyti puolimą. Konkrečiai imant, jei amerikiečiai būtų tikri, kad galėtų suduoti atlyginimo smūgį užpuolėjui, šiuo metu nelaikytų parengtų ore SAC lėktuvų. Yra tačiau ir tokių atgarsių, kad amerikiečių nugarkaulis yra tik SAC lėktuvai, nes povandeninių laivų "Polaris" raketos dar nepraėję galutinių bandymų ir jų šiuo metu yra nepakankamas kiekis; tolimo našumo raketos (IBM) dar tik bandymų stadijoj, priešraketinės raketos taip pat bandymų stadijoj. Reikia būti objektyviam ir skaitytis su faktu, kad nežiūrint spaudos, žodžio ir plačios informacijos laisvės, nevisi karinio pasirengimo duomenys yra vieši ir Amerikos visuomenei skelbiami.

Vadovaujantis turimais duomenimis, pažvelkim kas atsitiktų jei amerikiečiai nuspręstų, jog tolesnės "šalto karo" priemonės yra netikslingos ir yra būtina duoti smūgį atominiais ginklais. "X" valandą 20 kilomegatonų būtų numesta ant Sovietų Sąjungos. Per pirmas 60 dienų gyventojų nuostolis siektų apie 85%, visi didesni miestai ir septyni aštuntadaliai visos pramonės būtų sunaikinta. Nuo radioaktyvių kritulių satelitinės ir kaimyninės valstybės galėtų netekti apie 50% savų gyventojų. Sovietai pralaimėtų, bet ar vakariečiai būtų laimėję? Kaip jau anksčiau minėta, visų atominių gink-

lų sunaikinti šiuometu yra neįmanoma. Skaičiuojama, kad sovietai galėtų numesti ant Amerikos apie 5 kilomegatonas ir dabartinėse sąlygose, padarytų tokius nuostolius per pirmas 60 dienų: žūtų 140 milionų arba arti 80% gyventojų. Amerikoje būtų didesni nuostoliai negu Sovietų Sąjungoj dėl skirtingos geografinės padėties; gyventojai Amerikoj daugiau koncentruoti miestuose; meteorologinės sąlygos — augštutinių oro sluogsnių judėjimas, palankesnės. Išlikusiems nuo tiesioginio sunaikinimo didžiausia problema būtų rasti maisto nepaliesto radioaktyvių spindulių; vaikai neturės pieno; visoks maistas, išskyrus mažus išteklius konservuoto, nebūtų įmanomas naudoti jokiam gyviui gana ilgą laiką. Kaulų vėžys formuojasi maždaug per 20 metų. Po 40 metų amžiaus kaulų vėžys darosi mažiau pavojingas todėl peržengą šį amžių asmenys galės mažai apkrėstą maistą naudot, tačiau klausimas kiek galės gyvent žmonių peržengusių 60 metų amžių? Netekus 80% visų gyventojų, likusieji su labai menkais maisto ištekliais, klaidžios radioaktyviuose griuvėsiuose, kvėpuodami apnuodytą orą, žinodami, kad kiekvienas suvalgytas maisto gabalėlis ar išgertas gurkšnis vandens, vietoj gyvybės žada mirtį. Šitokioj kovoj už būvą išlikę saujelės individų ar dar galvotų apie kokį nors laimėjimą ir norą diktuoti, gal dar labiau sunaikintiems kraštams taikos sąlygas? Pagaliau, kiek laiko užtruks iki bus atstatytos priemonės susisiekimui, susiorganizuos pozityvi administracija, užsimegs ryšiai su nugalėtais kraštais? Kilomegatoniniam pasauly pasidarys labai sunku laimėti, bet užtat labai lengva pralaimėti.

Viso to akivaizdoj kyla klausimas, ar Amerika planuoja panaudoti atominius ginklus, jei kitaip nepavyktų komunistų sulaikyti? Viešai kelis kartus vyriausybės galvos buvo pasakyta: — Amerikos atominiai ginklai yra gaminami, atitinkamai parengti ir jei bus reikalas, bus panaudoti. Tam Amerika išleidžia savo pinigų išteklius, nes tiki, kad tik tas sulaiko Sovietus nuo puolimo, nes šiuometinės NATO 21 divizija negalėtų atlaikyti 60 sovietų divizijų Europoj.

Aprėžtam kare, kuriame gali būti panaudoti mažo veikimo ginklai, kaip atominė artilerija, taktinės bombos etc., amerikiečiai gali tikėtis pranašumo. 1965 metais sovietai galės sumobilizuoti apie 59 milionus vyrų (be raudonosios Kinijos). Tuo pačiu laiku Nato galės remtis 96 milionais kautynėms parengtų vyrų. Maisto ištekliais, sunkioje pramonėje ir karo gamyboje Nato sąjungininkai visuomet praneš sovietus, kas aprėžtame kare turės lemiamos reikšmės.

Iki šiol visos konferencijos spręsdavo visiško nusiginklavimo klausimą. Giliau pažvelgus į šią problemą, atrodo sekančiai: — per 6 metus Alžyrijos sukilimuose žuvo 240,000 daugiausia nuo mažų rankinių ginklų; žudynės Konge vyko strėlėmis ir kuokomis; ir jei tarp visiškai nuginkluotų valstybių atsiras viena pranašesnė mediniais basliais, ji bandys juos panaudot prieš turintį mažiau baslių. Aišku pralaimintis kovą basliais, griebsis nors ir surūdijusių ginklų, eis prie patrankų ir pagaliau kaip sustot nepanaudojus ir atomo jei jau reikalas eina prie besąlyginio kariavimo, nes jei patys galutiniai ginklai ir būtų sunaikinti, tai žinios kaip juos pasigamnti vistiek išliktų.

Apsaugot nusiginklavusias valstybes, manyta steigti tarptautinė policija prie JTO, atitinkamai apginklavus ir išdėsčius, sakysim, kaip kuriam nors didesniam mieste nuovadomis. Tačiau, kas sudarys tą policiją, kas bus vadovaujantieji asmenys, kokiu santykiu atstovaus valstybės, kieno įsakymus vykdys ir t.t.? Argi blogas pavyzdys JTO policinių veiksnių Konge?

Paskutiniu laiku buvo labai populiarinama mintis, kad amerikiečiai turėtų pirmi sunaikinti atominius ginklus ir tikėtis, kad sovietai paseks garbingai amerikiečių pramintu keliu. O jei ir ne, tai "nors ir raudonas bet tik ne lavonas!" Tačiau šios minties skleidėjų nelaimei iškyla du labai nemalonūs faktoriai: — sovietai niekad nepaleis bet kokio pranašesnio ginklo iš savo rankų iki neatsieks savo tikslo, tuo jau pakankamai yra vakariečių įsitikinta; jei vakarai ir nusileistų sovietams, tai pasaulis vistiek stovėtų akivaizdoje atominio sunaikinimo konflikte tarp kylančios Kinijos ir Sovietų Sąjungos. O iš tų dviejų partnerių nei vienas nežiūri į žmogaus gyvybę vakarų pasaulio akimis. Ir kas tada sulaikytų tuos partnerius nuo griebimo viens kitam už gerklės, kad pasiimtų apnuogintus vakarų kraštus.

Nežiūrint koks bebūtų nusiginklavimo planas, jo vykdymas priklauso nuo žmogaus — žmogaus kuris sužinojo kaip pasigaminti viską naikinantį ginklą, karštligiškai tobulina, kad padarytų jį dar galingesniu, tikrai ne tam, kad paskui nuskandintų vandenynų gelmėse, bet kad pavergtų kitą, nepasiruošusį apsiginti, ar silpnesnį žmogų, tautą, priešingą žmonijos pusę. Jei kas įstengtų įskiepyt žmogaus prigimčiai antiagresyvumo vaistą, kad jo paveiktas žmogus pradėtų jausti kito žmogaus skausmus ir džiaugsmą kaip pats savo, tada, kad ir mažiau tobūli nusiginklavimo planai būtų lengvai įgyvendinami.

Civilizacija aprėžė žmogaus horizontus, nukreipė viena kryptimi ne tik gyvenimą bet ir mąstymą, labai siaurai apribodama ir kreipdama ją link egoistinio materializmo. Šios krypties žmogus paskelbė totalinį karą viskam kas tik

jam nepakeliui. Žmogaus atrastos gamtos paslaptys, vietoj, kad pastūmėtų civilizaciją gėriui, paverstų nederlingus žemės plotus į žydinčius sodus ir javų laukus, kad panaikintų žemėje skurdą ir badą, neštų žmonijai šviesesnį rytojų, šiandien aidi visam žemės rutuly atominių bombų sunaikinimo griaustiniais; radioaktyvūs debesys, slankioja žemės atmosferoj didindami daugiau ir daugiau nieko dėtų kūdikių ir augančio jaunimo mirtingumą. Tai aiškiai bylojanti ženklai ne vien politikams, kariams, bet kiekvienam sveiko proto žmogui — trečias pasaulinis (daug kieno jau vadinamas globalinis) karas bus ne kariuomenių ir karo medžiagų naikinimas, bet gyvūnijos, suprantama pirmoj eilėj žmonijos. Todėl, nors ir pavėluotai, bet sumaniai užliūliuotas amerikietis bunda nuo per daug drąsaus ir didelio komunistinio pasaulio vykdomo triukšmo ir kėslų, kad sustabdytų grėsmės plėtimąsi. Anuo metu Chruščiovo neatsargiai pasakyti New Yorke žodžiai: "mes jus palaidosim" šiandien milžinišku balsu aidi visame krašte, ne tam kad gąsdintų, bet kad kiekvienas laisvas žmogus suprastų ir įvertintų laisvės kainą, ir reikalui atėjus nors ir ne uniformoj, kario pareigą savo kraštui be priekaištų atliktų. Praėjusiam pasauliniam kare amerikietis, fabriko darbininkas, daktaras, namų šeimininkė, inžinierius, kunigas, ir, pagaliau, kiekvienas turėjęs progos dalyvauti toje milžiniškoje karo mašinoj, savo pareigas atliko be priekaištų. Kuriuo keliu jie nueis ateities pasauliniuose įvykiuose, šiuo metu, galime tik spėti.

Iš visko kas pasakyta išvadų galima daryti daug ir įvairių, nes tik mažam žmonių kiekiui žinomas pilnas šiandieninis vaizdas. Daryti toli siekiančias išvadas eiliniam piliečiui būtų neatsargu, tuo labiau, kad duomenys yra tik atsitiktini ir neišsamūs, tačiau viena išvada peršasi: su civilizacija kartu turės žengt ir karyba; karo meno dėsniai esmėje vargu keisis, bet forma ir karo lauko apimtis keisis. Ankstyvesniuose karuose ginklai, daugiau ar mažiau, veikė apibrėžtai, pagal planą; atominio karo teatre įeina radio aktyvūs spinduliai, arba naujai bandomi "neutron" spinduliai, kurie negriauna bet naikina bet kokią gyvybę, ir jų veikimo kryptis ir vieta, dėl meteorologinių sąlygų negali būti valdoma. Ateities atominiam kare tiesioginiai karo našta guls ne vien ant uniformuoto kario bet ant visos žmonijos. Pasirengimas karui yra ne vien kariuomenės reikalas, bet visos žmonijos.

Lietuvos byla šiose milžinų grumtynėse atrodo nuo jų ir priklauso. Dvidešimto amžiaus pradžioje savanorių ir pirmųjų karių restauruota Nepriklausomybė, trumpai sužibus, vėl užgniaužta. Lietuvos bylą ginti Lietuvoje gyvenantieji negali. Tačiau, atrodo, kad 1944 metais palikę tėvynės žemę Lietuvos sūnūs ir dukros, visi iki vieno per 17 metų sugebėjo apsiginkluot ir sudaryt efektyvią lietuvių armiją. Šiuolaikinis ginklas, tai laisvas žodis, yra kiekvieno tremtinio tautos laisvinimo ginklas. Prisiminimai tepalieka istorijai, švenčių minėjimų kalbose jau laikas pradėti jieškoti minčių rytojui, ir ne atgyvenusių minčių, kurios artimesnės vyresnio amžiaus lietuviams, bet minčių kurios duotų gaires priaugančiai kartai, kuri tarpsta ir bręsta visai skirtingoj atmosferoj, kurios pažiūros į nūdienį gyvenimą ir Lietuvos valstybę yra, toli gražu, ne tos pačios kaip vyresniosios kartos, užaugusios Laisvos Lietuvos mokyklos suole. Dar nevėlu sąskaitų suvedinėjimo energiją nukreipti jėgų konsolidavimo kryptimi ir pagaliau pasijaust kariu kovoje už Lietuvos laisvę, nežiūrint amžiaus, lyties ar profesijos. Iš veiksnių suformuoti veiksnį, kuris pasitelkęs protus, planingai ir sutelktom visų išeivijoj esančių lietuvių, moderniojo amžiaus karių, jėgom, dar laisvam fronte, veiksmingai vystytų Lietuvos laisvinimo kovą. Jei laikas priverstų šios kovos iniciatyvą perleisti šiandieninei jaunai lietuvių kartai, tai šiandien dar nevėlu anuos kovotojus įstatyt į reikiamas vėžes, kad laikui atėjus nesiblaškytų, bet atliktų lietuvio, XX amžiaus kario, pareigą. Su džiaugsmu reikia pažymėti, kad didelė dauguma jaunosios kartos yra baigę augštuosius mokslus arba mokosi. Tai ir yra tie gerieji XX amžiaus kariai, kurių rankose yra mūsų rytojus.

RAMOVĖNŲ SVEIKINIMAS

Naujųjų Metų proga lietuviai veteranai-ramovėnai sveikina lietuvius brolius ir seseris tėvynėje ir išeivijoje. Linkime visiems ištvermės kovoje dėl mūsų tėvynės Lietuvos laisvės. Tikėkime ir niekad nenustokime vilties, kad mūsų tėvynei laisvės rytojus išauš. Šių laikų nauji tautų pavergėjai-raudonieji diktatoriai lygiai, kaip jų pirmtakūnai baltieji diktatoriai, turės žlugti ir laisvės vėliavos turės suplėvesuoti visur ten, kur dabar vergija viešpatauja dar. Mūsų geležinė valia, kietas darbas, vienybė ir pasiaukojimas lai visada lydi mūsų visus sumanymus ir siekimus. Nesuklupkime, nepalūžkime laisvės kovoje, nors kartais ateinančios ir praeinančios sutemos laikinai ir aptemdytų mūsų viltis. Į Naujus Metus visi ženkime Lietuvos vienybės keliu su sustiprinta dvasia, energija ir viltimi.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖS" CENTRO VALDYBA

Prūsai nenoromis klausosi pamokslo čekų vyskupo Vaitiekaus, X-tojo amž. pabaigoje skelbusio prūsams krikščionybę. Iš Gniezno katedros durų bareljefo (XII amž.).

"KARALIUS NOTIMERAS" — nežinomasis Lietuvos valdovas XI amž.

DR. V. SRUOGIENĖ

Rodos, senieji istorijos šaltiniai, kurie meta kiek šviesos į Lietuvos praeitį, yra tokie negausūs ir taip jau kruopščiai istorikų išnagrinėti, kad sunku juose besurasti kokių nors naujų žinių. O visdėlto retkarčiais susiranda užmesti, ar atmesti kaip nereikšmingi, raštai, kurie iš naujo atidžiau paskaityti, naujai interpretuoti, atskleidžia kokį nors naują faktą ar aspektą. Pavyzdžiui, garbingasis "istorijos tėvas", graikas Herodotas, yra palikęs daug žinių iš graikų praeities, kuriomis pasitikima, bet tai, ką jisai rašė apie tautas, gyvenusias dabartinėje pietų Rusjoje, dažniausia buvo atmetama en block, nes ten pripinta daugybė fantastinio, pasakos, elemento. Iki mūsų laikų niekas nekreipė dėmesio į Herodoto pasakojimą, kad Dniepras išplaukiąs iš didžiulio ežero. Tuo tarpu mūsų šimtmečio geologai tikrai nustatė, kad prieš 2000 metų, Herodoto laikais, ten, kur šiandien teka Pripetės upė ir apie ją tęsiasi garsiosios Pinsko balos — pelkės, ten tada tyvuliavo didžiulis ežeras. Archeologų tyrinėjimai padaryti tose apylinkėse paremti radiniais, leido sukurti teoriją, jog aplink tą buvusį ežerą ir tenka ieškoti indoeuropiečių protėvynės. Šiandien šį teorija vėl kvestijonuojama, bet su ja susijęs tvirtinimas, kad lietuviai gyvena nuo seniausių laikų savo žemėje ir kad mūsų kalba yra seniausia iš gyvųjų Europos indoeuropiečių kalbų — tebegalioja. Taip pat Venecijos keliautojo Marco Polo 13-14 amžiaus aprašymai iki mūsų dienų buvo laikomi gryna pasaka, bet šiandie pripažinti nepaprastai įdomiu istorijos šaltiniu apie jo laiko Azijos tautas.

Lygiai, kaip ilgai nebuvo tikėta nei Herodoto, nei Marco Polo teigimais, taip pat Lietuvos istorikai visad abejingai vartė ar visai nesidomėjo šv. Bruno misijos į Prūsus istorijos

lapais, nesitikėdami ten ką nors vertingo surasti. Tačiau vienas kantrus tyrinėtojas, lenkų istorikas kun. V. Meisztowicz, savo straipsnyje "Šv. Brun na Litwie w 1009 r." (išspausdintas "Alma Mater Vilnensis, "Prace zbiorowe" leidiny, Londonas, 1958), iškelia įdomias ir taip retas iš to laikotarpio žinias apie Lietuvą.

Šv. Brunas iš Kverfurto, kaip vienuolis — Bonifacas —, buvo kilęs iš senos vokiečių riterių giminės, mokslus ėjo Magdeburge, kur išmoko lotynų kalbos ir, būdamas apie 20 metų amžiaus, pateko į puošnųjį Vokietijos imperatoriaus Otono III dvarą. Čia jis turėjo progos susitikti su žymiausiais savo epochos žmonėmis, susibičiuliavo su pačiu imperatorium ir kartu su juo 996 m. lankėsi Romoje. Ten jisai įstojo į Kamendulių vienuolyną ir 1000 m. nuvyko į Eremą prie Ravenos. 1002 m. jis grįžta į Vokietiją ir ruošiasi traukti su misija į pagonių kraštą. Įšventintas vyskupu 1005 m., eidamas šv. Adalberto-Vaitiekaus pėdomis, atsiduria Lenkijoje ir 1008 m. suruošia nepavykusį žygį prie Kijevo — laukinių stepių gyventojų pečenegų krikštyti.

Pagaliau, 1009 m., naudodamasis žiemos šalčiais, kurie sukaustė upes, ežerus bei balas, ryžtasi vykti "už didžių girių" į "Prūsus". Sieną jis perėjo "nekieno žemėje", toje vietoje, "kuri buvo arčiausia Rusės". Minėto straipsnio autorius identifikuoja Prūsus su visa Lietuva ir spėja, kad Brunas turėjo eiti į Lietuvą iš pietų pusės, į rytus nuo Mozūrų ežerų, ten, kur teka Narevas, tarp Ostrolenkos ir Viznos. Jis kreipia dėmesio į tai, kad kažkokios senos tradicijos, kurios sieja Lomžą su šv. Brunu, gali būti istorikams nežinomų įvykių prisiminimas. Jo nuomone toji "Prūsų" dalis, į kurią įžengė šventasis, buvo ne kas kita, kaip jotvingių žemė, šiandie Sūduva vadinama. Bruną lydėjo apie 20 palydovų. Visi jie tame žygyje žuvo, tik vienas išliko gyvas, tūlas Vipertas.

Paliko jo aprašymas, kuriame minimi niekur negirdėti jo žuvusių bendrakeleivių vardai, kurie lyg ir skamba slaviškai: Ciemik, Atik, Heryk, Apik ir kt. Vipertas grįžo iš "Prūsų" žemės jos valdovo įsakymu apakintas, išluptomis akimis. Grįžo į civilizuotą pasaulį ir pasakojo apie misijos nuotykius. Kažkoks nežinomas rašeiva sudėjo į pergamentą jo žodžius.

"Skaitant tą užrašą susidaro įspūdis, kad tai beveik stenografiška reliacija — scriba surašė pasakojimą taip, kaip jį girdėjo, tiksliai, paprastai. Aklasis Vipertas nedaug teatsiminė, nedaug težinojo, būdamas paprastas žmogus, nedaug ir tesuprato iš to, kas vyko. Matyt, kad baigęs pasakojimą, dar prie jo grįžta, stengiasi daugiau prisiminti, prideda dar keletą smulkmenų. Visi jo draugai žuvo kankinių mirtimi,

Lenkijos karalius Boleslovas Drąsusis išperka iš prūsų šv. Vaitiekaus palaikus.

trumpai kentėję. Jis tik vienas, apakintas, priklausąs geraširdžių žmonių pagalbos, dar turįs laukti kankinio mirties palaimos. Jo pasakojime nesijaučia kartumo, tik pagarba misijos žygio vadovui, šv. Brunui.

...Misija prasidėjo apsnigtų amžinų Lietuvos girių pakrašty... Už girios primityvės tautos trobose šv. Brunas rado galimybę skelbti Dievo žodį. Tur būt neskelbė jis jo po atviru žiemos dangumi, bet prie židinio ir balanos, dūminėse pirkiose, kur jam ir jo palydovams buvo suteikta viešnagė. Kuria kalba jis kalbėjo? Ar buvo suprastas? Ar turėjo vertėjų? Nieko apie tai nežinome. Bet neilgai visa tai truko. Vipertas pasakojo, kad misijoneriai buvo "tučtuojau" atvesti pas "karalių", kurio vardas buvęs Nothimer. Šv. Bruno atlaikė šv. mišias, paskui karaliaus jį išklausęs ir taręs: "Turime savo dievų, kuriais tikime ir kuriuos garbiname".

Iki šios vietos liudytojo Viperto pasakojimas nekelia jokių abejonių, bet tai, ką jis toliau byloja, nėra jau taip lengvai priimtina. Nes jis sako, kad po tų Nothimero žodžių šv. Brunas liepęs atnešti dievų statulas ir karaliaus akivaizdoje jas įmetęs į ugnį. Tada Nothimeras įsakęs sukurti didelį laužą, o Brunas savo katedrą tame degančiame lauže pastatęs, pats ten sėdėjęs ir nuo ugnies nenukentėjęs, o jį lydintieji kunigai sugiedoję 7 psalmes. Norėtume paklausti, kodėl Nothimeras leidęs sudeginti savo dievukus? Ir nebeturime pasitikėjimo Vipertui, gal jo atmintis klysta? O gal jis pasidavė pagundai ir panorėjo pagražinti visą istoriją? Betgi toliau vėl nesipriešindami klausomės jo pasakojimo. Karalius Nothimeras priėmęs krikščionybę ir kartu su 300 vyrų įtikėjęs Dievu ir priėmęs krikštą bei atgailą... Betgi netrukus pasireiškė pagonių reakcija. Vienas vietinis valdovas, matyt nelabai priklausęs nuo "karaliaus Nothimero", gal pasinaudojęs jo išvykimu, liepęs palydovus pakarti, vyskupui galvą nukirsti... "o man liepė akis išlupti", baigia pasakoti Vipertas.

Visa tai vyko 1009 m. kovo mėn. 9 dieną.

Apie šv. Bruno misiją kalba be Thietmaro (IV tomas) ir kiti metraštininkai, bet labai trumpai. Sunku patikrinti čia išdėstytus dalykus, nes kiti šaltiniai tyli apie to laiko Lietuvą. Sunku be kritikos priimti sužalotojo Viperto žodžius, jo paduotąjį "karaliaus Nothimero" vardą. Ar jis, jeigu ir pati istorija tikra, taip skambėjo? Forma atrodo germaniška, gal skandinaviška. Gal tai bus pėdsakas, kuris vestų mus prie nepopuliaraus, betgi galimo daleidimo, kad XI amžiaus pradžioje Lietuvoje šeimininkavo normanai? Žinome tikrai, kad jau nuo VI amžiaus vikingai turėjo savo koloniją prie Daugavos žiočių, o apie 700 m. kuršių, estų žemės buvo įjungtos į pietų Švedijos karalystę. Vokiečių akademikų tvirtinimu IX amž. normanai įkūrė lenkams Krokuvą, ir pirmasis Lenkijos karalius buvo prieš krikšto priėmimą vardu Odo, bet ne Mieško. 862 m. danų vikingas Riurikas (Hroerig) įkūrė Rusijos valstybę, o taip pat normanas Valdemar-Vladimir ją pakrikštijo 988 m. Sunku tikėti, kad vikingai, nukariavę Angliją, savo vardą Prancūzijos Normandijoje įamžinę, pasiekę net Siciliją — apie 1000 m. net Ameriką — kad tie energingieji ir drąsieji organizatoriai būtų mūsų Nemuną aplenkę...

Kaip ten bebūtų — aklojo pasakotojo žinios apie "karalių Nothimerą" patvirtina iš kitur mums išlaikytas žinias, kad Lietuvos istorijos priešaušryje, dar seniai prieš Mindaugą, Lietuva buvo organizuota, turėjo daug valdovų, kurie svetimiems atrodė galingi, kad buvo karaliais tituluojami.

Pirmajam Kauno Karo Komendantui
Kapitonui Juozui Mikuckiui

1961.IX.20
Rochester, N.Y.

Didžiai Gerbiamasis Poete ir Kapitone,

Sveikinu, sulaukusį gražaus 70 metų amžiaus. Nueitasis Jūsų gyvenimo kelias teikia didelio džiaugsmo: žėrėjai kūrybine ugnele, išsakei savo mintis, jausmus. Gyvenai ne sau, bet tūkstančiams tų, kurie Jūsų kūrinius skaitė ir džiaugėsi. Teikei jiems dvasinio peno...

Prisimenu, ir mes, Panevėžio Mokytojų Seminarijos auklėtiniai, 1910 m. skaitėme (už seminarijos sienų) Mikuckį, ir Jovarą, ir Biliūną, ir S. Daukantą... Ir atgimė Tauta. Ir išaušo Laisvės Rytas. I-jo Karo griuvėsiuose kūrėsi Lietuvos valstybė. Jums vienam iš pirmųjų teko dėti jai pagrindus: organizuoti ginklo pajėga. — "Tik įsikūrus savo kariuomenei ir įsisteigus Kaune savai Komendantūrai, Vyriausybė pasijuto esanti valdžia," — pasakė I-sis Prezidentas A. Smetona, švenčiant Kauno Komendantūros dešimtmetį. Tie Prezidento žodžiai ir Jums priklauso, kaip I-jam Kauno Komendantui, Komendantūros įsteigėjui ir vadui, Kauno miesto ir apskrities tvarkytojui 1919-1920m.

Telydi Jus didis džiaugsmas, prisimenant pasiaukojimą ir darbą Nepriklausomai Lietuvai.

Ilgų kūrybingų metų linki Jums

plk. Pr. Saladžius
V-sis Kauno Karo Komendantas (1928-35)

GYVATĖ

NOVELĖ

ANT. BERNOTAS

Mūsų apylinkės partizanų vadas Žilvinas visada sako savo vyrams: gerai pažinkite apylinkę, kurioje veikiate. Tas jums žymiai palengvins kovą ir nekartą apsaugos nuo nereikalingų nuostolių. Partizanas, nežinodamas, kur jis veikia, dažnai pakliūva į pavojų ir į priešo nagus. Žlvinas griežtai reikalauja, kad jo partizanai pažintų apylinkę ir viską smulkiai įsidėmėtų.

Geriausia, sako jis, jei partizanas yra kilęs iš tos pačios apylinkės. Tada jis pažįsta kiekvieną upokšnį ir šunkelį, ir nepaklys net tamsiausią rudens naktį. Tačiau nevisada taip yra. Jei partizanai kilę iš kitur, juos reikia pripratinti. Tam geriausiai tinka žvalgyba. Todėl jis savo vyrus kartais pasiunčia net į tolimus kampus: žvalgykite ir stebėkite, kad nebūtumėte užklupti netikėtai. Jei apylinkėje priešo nėra, reikia pas vietos gyventojus rinkti žinias. Taip pat pasijieškoti maisto.

Šiandien graži diena ir saulė skaisčiai šviečia. Pamėginkime pasivaikščioti ir pasižvalgyti kartu su partizanais Jogaila ir Patamsiu.

Kol Jogaila su Patamsiu lindės pavieškelio tankumyne ir stebės apylinkę, jūs, niekieno nepažintas ir nepastebėtas, galite padaryti ir didesnę ekskursiją. Kelionė jums nebus pavojinga.

Jūs nusileisite geru vieškeliu nuo nedidelės augštumos į platų pelkių slėnį, prižėlusį medžių ir neišbrendamų tankumynų. Kairėje pusėje oš apytankė giria, išsikerojusi šlapioje durpinėje žemėje, dešinėje — karklynai, krūmai, dumblini užtakiai, prižėlę vikšrių ir nendrių.

Prieš jūsų akis trinkės platus vieškelis, išpiltas geru žvyru ir smulkiais akmenukais, tiesus it styga, tik vienoje vietoje padaręs nedidelį vingį. Vieškelio gale atsišakos kitas toks pat kelias, perkirs plačiai išsimėčiusią dvaro sodybą, perbėgs pelkėtas pievas, peršoks upelį ir dings begalinėje laukų platybėje.

Jūs turite daug laiko ir su malonumu galite sekti abi kelio puses. Jei turite lazdą — pasiramsčiuokite ja. Bus patogiau ir lengviau keliauti. Jei lazdos neturite, ją visada galite išsipjauti artimiausiame pakelės krūme. Lazdą patartina turėti — nežinia, kas pakeliui gali atsitikti. Gali jums kelią pastoti paklydęs šuo, gali iš tankmės iššokti vilkas arba po kojomis pasimaišyti gyvatė. Kelionėje visko pasitaiko.

Jeigu norite, lazdą galite išsipjauti pirmame pakelės gojelyje, kerojančiame šalia plačios pievos. Jums tereikės pereiti pievokšlį ir pasižvalgyti gojukyje. Be didelių medžių, čia prižėlę jaunų alksniukų ir laibų epušaičių. Galėsite pasirinkti, kokią norėsite.

Gojelis auga mažoje augštumėlėje ir čia nešlapia. Šiame gojelyje vokiečių laikais susitikdavo raudonpartizaniai: jie ateidavo iš anapus pelkių ir čia laukdavo savo draugų, atslenkančių iš vakaruose dunksančių miškų. Iš rytų ateinantieji atnešdavo savo draugams įsakymus ir parėdymus, vietiniai — suteikdavo informacijų, ką nuveikę. Jie buvo drąsūs ir nieko nebijojo. Ir ko jiems bijot? Lietuvių policija pasirodydavo tik retkarčiais, o vokiečio iš viso čia niekas nėra matęs. Perdaug nuošalus kampas.

Didžiausias raudonpartizanių draugas ir globėjas buvo Ilgarūbis, gyvenąs už puskilometrio pamiškėje. Jis juos priimdavo, valgydindavo ir suteikdavo informacijų apie vietos gyventojus. Jei gerai pasistiebsite, galėsite pamatyti jo trobos stogą, kyšantį per medžių viršūnes.

Apsiginklavęs lazda, jūs drąsiai galite keliauti tolyn. Tačiau nemėginkite šokti per griovį ir pasivaikščioti krūmuose. Jei jau koks reikalas ištiktų, galėtumėte pabėgėti tik už artimiausio krūmokšnio. Ne toliau. Čia dar pakenčiamai sausa ir prižėlę vikšrių. Giliau jūs rastumėte užtakius, dumblynes ir marmalynes, prismaigstytas retų nendrių ir karčių puplaiškių. Jei žengtumėte — įmarmėtumėte iki kelių, o gal ir iki juostos, į skystą dumblo masę.

Vasarą čia niekas ir nevaikščioja. Žiemą, jei prieš tai gerai pašaldavo, o paskui gražiai pasnigdavo, dvaro kumečiai retkarčiais atvažiuodavo pasikirsti žabų. Ir tai kartais arkliai įkišdavo kojas ir sniege išdrabstydavo rudą dumblą.

Edami toliau, abiejose kelio pusėse jūs pastebėsite šen ir ten iš po grindinio kyšančius, visai sutrešusius ir sudūlėjusius, rąstų galus. Jei pasiteirausite, žinantieji jums paaiškins, iš kur tie rąstigaliai čia atsirado.

Šis kelias per pelkes ėjo jau nuo neatmenamų laikų. Tačiau jis buvo išvažiuojamas tik vasaros sausrų ir žiemos speigų metu. Kitu laiku juo niekas nedrįsdavo važiuoti. Eidavo tik pėstieji.

Tačiau Pirmojo karo metu vokiečiams prireikė susisiekti su antrąja puse. Jie kelią ir pa-

taisė. Kas rytą suvarydavo apylinkės kaimiečius prie taisymo darbų. Vieni vyrai kirto rąstus artimame dvaro miške, kiti juos pjaustė nustatyto ilgio gabalais, treti vežė ir klojo ant kelio. Rąstą prie rąsto. Daugiau kaip per porą varstų. Paskui rąstų grindinį užpylė smėliu, ir pasidarė pakenčiamas kelias.

Ilgainiui, lietaus plaunamas ir nuolat ratų trankomas, smėlis susmego ir nubyrėjo. Beliko tik ilga šonkaulių eilė. Tokiu keliu važiuoti buvo tikra kankynė: turėjai laikyti sukandęs dantis, kad neišbyrėtų.

Tik vėliau Lietuvos valdžia kelią pagrindinai ištiesino, išpylė geru žvyru, iškasė gilius griovius, pastatė tiltelius. Toks kelias tebėra ir iki šiol.

Jeigu jums karšta, galite nusiimti kepurę ir ja pasivėdinti. Čia iš tiesų labai tvanku ir vėjas beveik neužpučia. Jis tik plazdena pakelėje augančių drebulių lapus.

Toliau keliaudamas jūs rasite Ravą ir dar už puskilometrio pasieksite upelį. Prie upelio miškas ir krūmai baigiasi. Prieš jūsų akis atsivers begalinė lyguma, nusidriekianti toli į rytus. Tolumoje matysite kaimo trobas ir medžiuose paskendusį dvarą. Aplinkui daugiau nieko nėra, tik jūs, kelias ir platybėje augąs nuskurdęs beržas. Toks vienišas ir apdžiūvusiomis šakomis. Nepavydėsite jo likimo: visi vėjai jį užgauna, atsiremti nėr į ką.

Jūs gėrėsitės šia platybe. Abipus, kiek tik akys užmato, kupstynė. Kupstas prie kupsto. Kaip susodinti. Apžėlę žole. Pavasarį ši žolė pradeda žydėti baltomis pūkinėmis galvutėmis. Visa platybė tada baltuoja, lyg šviežiu sniegu padengta. Vėliau čia pražysta Dievo ašarėlės. Milionai rausvų žiedelių. Stiprokam šiaurės vėjui traukiant, šis rausvas kilimas tada banguoja it jūra. Žiedeliai tai prilinksta prie žemės, tai vėl pasikelia. Vėjas neša malonų kvapą ir jūs, jei turite poeto gyslelę, šio vaizdo sužavėti, būtinai sukursite eilėraštį savo mylimosios garbei. Tačiau dabar Dievo ašarėlės jau peržydėjusios ir jums eilėraščio kurti nereikės.

Dar galiuką paėjėję jūs nustebsite: tankas! Taip, tikras tankas. Iki pusės įsmigęs durpinėje pievoje. Pamirštas ir paliktas likimo valiai. Jo dangtis nuimtas, vidaus įrengimai išnarstyti, patrankėlė išmontuota, nebėra dešiniojo vikšro. Greičiausia, kad tai apylinkės gyventojų darbas. Mūsų kaimiečiai labai išradingi žmonės ir net keisčiausius daiktus moka pritaikinti praktiškiems reikalams. Patrankėlės vamzdį, galbūt panaudojo kur nors vandeniui nuleisti, o iš dangčio pasidirbdino pečdangtę. Vikšro plokštės gerai tinka plūgo noragui priskelti.

Antai, po Pirmojo karo kaimynas Pranas iš rusiško sunkiojo kulkosvaidžio skydo buvo pečdangtę pasidaręs: kalvis sukniedijo dvi skydo dalis ir gavosi patvarus uždangalas, netgi su rankenomis. Sunkiosios artilerijos nesprogusį sviedinį jis padėjo kampinio akmens vietoje statydamas kiaulidę, o šautuvinių šovinių tūteles mokėjo gražiai supjaustyti ir padarydavo pypkės cibukui sujungti žiedus.

Jei pasiteirausite gretimo kaimo gyventoją, iš kur čia šis tankas atsirado, jis jums paslaugiai paaiškins, kad tai atsitiko savaitę laiko prieš Antrojo karo pradžią. Rusai numanė kad vokiečiai gali juos pulti ir Dubysos kalnuose pradėjo ruošti įtvirtintas pozicijas. Į artimiausią geležinkelio stotį ateidavo kariniai ešalonai su tankais ir patrankomis, ir paskui šiuo pelkių vieškeliu traukdavo Dubysos link. Vienam tankui kažkaip nutrūko vikšras, jis pasisuko į šalį, pervažiavo griovį ir nugarmėjo durpyne. Įgula, nieko geresnio nesugalvojusi, tanką paliko. Taip šis geležies laužas ir teberiogso.

Jūs, turbūt, jau gerokai pavargote ir jūsų kojos apsunko. Toliau ir nebeeisite — grįžite atgal ir sustosite ant tilto pasilsėti. Jūs nusiausite kojas ir pamerksite jas į upelio vandenį. Vanduo beveik siekia tilto rąstus ir jūs galėsite pateliuškuoti. Tik saugokitės, kad neįkristumėte: atramų nėra, o vandens per sieksnį gilumo. Upelis čia gilus ir platus, vanduo beveik neteka — nėra nuotakumo. Vandens paviršiuje plūduriuoja dideli lelijų lapai ir švysčioja žuvys. Jūs apgailestausite, kad neturite meškerės: čia turėtų būti galybė žuvies. Net apkerpėjusios. Čia niekas nemeškerioja, o su tinklu per šiuos liūnus negalima prieiti. Galų gale, niekas tinklo ir nebeturi.

Atvėsę jūs grįšite iki Ravo, peršoksite pakelės griovį ir eisite pakrante gerai išmintu takeliu. Jūsų kairėje plytės retos aikštės, pamargintos krūmais ir medžių būreliais. Tolumoje— sodrus beržynas, uždengiąs visą akiratį. Dešinėje, tuoj už Ravo, toks tankus bruzgynas, iki kelių prižėlęs šilojų, uogienojų ir nendrių, kad į jį niekas nedrįsta įeiti. Ir ko čia ieškotų? Nieko naudingo šiame raiste nėra.

Bet jame apsigyveno mūsų Žilvino partizanų grupė. Čia vieta augštoka, pakankamai sausa ir labai saugi. Joks velnias, šio užkampio gerai nepažindamas, čia neišdrįs brautis. Aplinkui liūnai ir miškai, išvagoti sunkiai peržengiamų upelių.

Jūs žvalgysitės, kaip patekti į stovyklavietę. Tam reikalui reikės turėti kartelę arba, mažų mažiausia, tvirtą pagalį. Atsispyręs į dugną, jūs galėsite peršokti pusantro metro pločio griovį. Tačiau kartelę rasti nebus lengva: partizanai ją gerai paslepia, kad betkas nerastų ir nesidomėtų, kieno čia gyvenama.

Nelabai kas čia tuo taku ir vaikščioja. Ne-

bent ubagas arba kaimynas, sumanęs aplankyti savo kūmą, gyvenantį kitoje pelkių pusėje.

Prieš žengdamas į gelmę, jūs dar nusiskinkite uzboniuką. Rave jų žydi net keletas. Jums tereikės atsiklaupti ant kranto, įkišti ranką į drungną vandenį, sučiupti už koto ir patraukti. Jie trapūs ir greitai nulūžta. Uzboniuko žiedas ištįsęs ant metro ilgio, piršto storio koto. Geltonas žiedas nepaprastai kvapus. Galėsite gėrėtis ilgą laiką. Net iki rytojaus jis dar nebus sudžiūvęs ir kvapumo nustojęs.

Pasiskynęs gėlę, jūs žengsite į bruzgynus. Jokios žymės, kad čia kas vaikščiotų. Kai keli koją, šiurkštūs šilojai prasiskleidžia į šalis. Ją pakėlus, tuoj susiglaudžia, ir nė ženklo nebelieka. Samanos linguoja ir eiti minkšta. Saugokitės, kad neišsibraižytumėte akių.

Stovykla įsikūrusi bent šimtą metrų pabridus krūmais. Iškirsta graži aikštelė, apstota augštokų beržų ir drebulių. Net pora pušų sultingai šniokščia vėjuje. Pastatytos kelios brezentinės palapinės. Tie, kuriems palapinėse vietos nebeužteko, pasistatė lapines iš krūmų. Sukalė į žemę kuoliukus, šonus išpynė šakomis, o stogus uždengė nendrėmis ir lapuotais krūmais. Viduje pasidarė minkštus guolius iš šilojų ir samanų. Visa būtų gera ir malonu, tik naktimis labai kamuoja uodai. Jų čia milionai ir negalima rasti būdų, kaip nuo jų apsiginti.

Aikštelės pakraštyje, po stora pušies šaka, ant ilgo vielinio vąšo kabo puodas. Apačioje kūrenasi ugnis. Partizanai taip drąsūs, kad nebijo net ugnį kūrenti. Jie tikri, kad tankumyne dūmų niekas nepastebės.

Jau sugrįžo iš žvalgybos ir Jogaila su Patamsiu.

— Na, kas naujo? — pasiteiravo Žilvinas.

— Nieko, tamsta vade. Atrodo, kad į dvarą atkelia naujų gyventojų. Matėme įvažiuojančius vežimus, prikrautus kažkokios mantos.

— Hm, kas jie galėtų būti? Juk dvaro rūmai jau pilni. Į juos susikraustė netik Ilgarūbis, bet ir visi kumečiai, — balsiai mąstė Žilvinas.

— Gal čia bus kolchozo centras, kaip anksčiau buvo gandų. Būtinai reikės susitikti skerdžių ir išsiaiškinti, — nusivilkinėjo švarkus Jogaila su Patamsiu.

Aikštelėje karšta ir tvanku. Kaip gerai prikūrentoje pirtyje. Nereikia netik švarkų, bet ir marškinių. Pora vyrų, visiškai išsivilkę, kepinasi saulėje. Jie jau rudi ir išprakaitavę, kaip blynai. Keli kiti guli pušies pavėsyje ir skaito laikraštį. Ant žemesnių karklo šakų išdžiaustyti skalbiniai ir autai. Vyrai juos ką tik išsiskalbė upelyje. Iš to paties upelio atsinešė ir didelę skardinę vandens gėrimui.

Jie skaito "Tiesą". Menkas tai laikraštis, pilnas propagandos, pasigyrimų ir partijos garbinimo. Tik paskutiniame puslapyje randi kiek užsienio žinių. Tos ir yra pačios įdomiausios. Kad ir menkas laikraštis, bet skaityti reikia, kad neatsiliktum nuo gyvenimo, kad žinotum, kas dedasi pasaulyje.

"Augščiausios LTSR Tarybos įsakas Nr. 49", "Soclenktynės tarp 'Raudonosios Vėliavos' ir 'Lenino Keliu' kolūkių", "Svečiai iš broliškosios Gudijos", "Už skubų šieno suvalymą", "Kas gero Kazachstano grūdų ūkiuose?" — bėga akimis per stambias laikraščio straipsnių antgalves partizanas Rainys.

— Vis tie patys pliauškalai, — piktinasi jis. — Gali paimti praeitų metų laikraštį, gali užpraeitų, jei nepažiūrėsi datos, — skaitysi kaip patį naujausią.

— O, čia jau truputį įdomiau, — randa ką geresnio jis. — "Iš užsienių grįžta mūsų broliai". Pažiūrėsime, kas tie per broliai. "Vakar į Vilnių atvyko tranzitinis traukinys su iš Vokietijos ir kitų kraštų grįžtančiais mūsų broliais, kuriuos naciai buvo išvežę katorgos darbams. Vilniaus geležinkelių stotyje jie buvo pasveikinti su prakalbomis ir gėlėmis. Vagonai buvo apkaišyti raudonomis vėliavomis, Stalino, Lenino ir kitų vadų paveikslais ir transparentais. Atvykusieji dainavo kovines dainas ir keikė fašistus. Štai keletas grįžtančiųjų pavardžių: Kirilas Efimovičius Kiričenko, Michailas Petrovičius Bubnovas" . . .

— Gyvatė! — suriko Rainys ir pašoko į šalį, pamatęs tiesiai į jį atšliaužiančią rainanugarę. Gyvatė vingiavo į šalis ir kyščiojo dvišakį liežuvėlį.

— Nebijokite! Mes ją sutvarkysime, — išėjo į kautynes lazda ginkluotas Patamsis. Po poros taiklių smūgių į galvą, gyvatė nustojo slinkusi pirmyn ir susirietė į mazgą.

— Padėsime prie kitų, — pasakė Patamsis ir, įspraudęs gyvatę į praskeltą pagalio galą, nunešė ją ir pasvėrė ant nulinkusios skirpsto šakos. Ant šakos jau buvo visa kolekcija gyvačių, užmuštų kitomis dienomis. Reta diena, kad stovykloje jie nenudobtų gyvatės. Raiste šių šliužų pilna.

Po kautynių su gyvate vyrai vėl grįžo prie savo darbų.

— Su šia gyvate apsidirbti nebuvo sunku, — balsiai galvojo Žilvinas, nukreipęs savo žvilgsnį į gyvates. — Bet kaip mes pagriebsime tikrąją Gyvatę?

Gyvate jie vadino Ilgarūbį, kurio trobą jūs jau matėte ant kalvos pamiškėje.

Žilvinas įsižiūrėjo į du vanagus, sklandančius dideliais ratais dangaus mėlynėje. Sparnų nejudindami, tik kiek pasvirdami į vieną ar kitą šoną, vanagai lenkė didelius lankus. Atrodė, lyg jie šliaužoja nematomu ledu. It balerinos.

Žilvinas buvo jau beveik pilną sąsiuvinį prirašęs Gyvatės nusikaltimų. Greit ir vietos pristigs. Bet jo paties pagauti vis nesisekė.

Jis varto ir skaitinėja savo sąsiuvinį. Sąsiuvinis visiškai susitrynęs, sumirkęs ir sulipę. Seniai jis jau jį rašo, seniai su savim kuprinėje nešiojasi. Daug plačios mūsų apylinkės nusikaltėlių ir tėvynės išdavikų į šį sąsiuvinį pateko, daug jų nešvarių darbų čia surašyta.

Žilvinas susimąsto. Pati šienapjūtė. Lankose ir atšlaitėse žvanga dalgiai, šnera grėbliai, čeža išdžiūvęs šienas. Auga kupetų būriai. Keliauja pilni šieno vežimai.

Argi jis ir šie vyrai kadaise taip pat nepjovė pradalgių? Ar jų seserys dainuodamos nekirto kirtimų, nemynė plačių vežimų? Ar nevežė į daržines? Į savas daržines.

Į savas. Dabar jie veža į svetimas. Dirba dantis sukandę, prakaituoja, pluša ir už tai gauna tik grašius. Viską reikia atiduoti nematomam, bet visur esančiam ponui — valstybei. Šis žiaurusis ponas lupa tūkstančius, o savo vergams numeta tik likučius.

Pavakarį Žilvinas pasišaukė Jogailą ir įsakė jam kartu su Giriniu vykti ir mėginti susitikti skerdžių. Reikia išsiaiškinti, kas darosi dvare.

Vyrai persimetė per pečius automatus ir tik jiems vieniems težinomais takais nušlamėjo prie Ravo. Šioje vietoje Ravas susiaurėjęs ir užakęs, ir jie galėjo jį pereiti be kartelės.

Sustoję ant kranto apsižvalgė. Nė kairėj, nė dešinėj nieko nematyt. Patraukė paravėm.

Ravas, padaręs keturiasdešimt penkių laipsnių kampą, pakrypo į pietvakarius ir, už gero puskilometrio, atsidūrė į mažą tvenkinį. Kitados, dar baudžiavos laikais, baudžiauninkai iškasė šį griovį, ištiesindami upės vingį. Prie užtvankos stovėjo mažutis dvaro malūnas. Va, dar galima atsekti jo pamatus.

Skersai Ravą jie perėjo rąstų viršūnėmis. Stori rąstigaliai sukalti į upelio dugną ir buvo, turbūt, padaryta tvanka. Dabar tvankos nė žymės nebelikę.

Kaip matyt, menkas čia buvo tas malūnas. Gal tik dvaro kiaulėms sumaldavo. Juk nė gero privažiavimo kelio nėra.

Vasarą prūde maudydavosi netolimo kaimo vaikai, o rudenį, kai būdavo pažėlęs atolas, čia atgindavo pagirdyti bandą.

Dabar aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios. Tik toli pietuose, už krūmais apaugusio upelio, vos įžiūrimai šmėščiojo šešėliai. Moters grėbė šieną.

Perėję užtvanką, partizanai pasuko dešinėn į alksnynus. Tolumoje girdėjosi karvių baubimas ir avelių mekenimas. Tikriausia, ten ganėsi dvaro banda.

Alksnynais eiti nesunku — čia daugiau aikščių nei medžių. Greitai jie pastebėjo bandą, besiganančią tarpkrūmiuose. Už vieno alksnyniuko stovėjo lazda pasirėmęs sudžiūvęs seniokas ir snaudė. Kitoje aikštės pusėje šūkaudami bėgiojo su šunim du piemenukai — skerdžiaus pagalbininkai. Daugiau nieko nebuvo matyt.

— Šššt! — sušnypštė Jogaila.

Senukas krūptelėjo, pasitrynė akis ir bailiai apsižvalgė. Jau buvo beeinąs šalin, kai Jogaila jį sustabdė.

— Ei, tėvai, nebijok! Čia aš, Petras, ar nepažįsti?

Senukas priėjo artyn.

— Mes norėtume su tavim pasikalbėti. Eikš čia, į krūmus. Vaikai vieni paganys bandą.

Senukas apžvelgė bandą ir įkiūtino į alksnyną.

— Galime ir kalbėtis, — sutiko jis. — Banda nepabėgs. Saulė jau žemokai ir galvijai nebegyliuoja.

Vyrai pasuko į krūmų gilumą ir susėdo ant kupstų.

— Sakyk, dėde, kas naujo dvare? Girdėjom, kad naujų gyventojų atkraustė.

— Je, atkraustė, o mus išmetė. Velniai neraliuotieji! — keikėsi dėdė. — Kaip žinote, tuojau po ruskių atėjimo Ilgarūbis buvo paskirtas dvaro komisaru ir įvedė savo tvarką. Jis pats ir visi kumečiai persikraustėme į ponų rūmus. Aš gavau trečio augšto pastogės kambariuką, kur anksčiau gyvendavo ponia mokytoja, dvarininkės duktė. Priešais mane apsigyveno kiaulių šėrikė. Buvo gražu gyventi: sienos išlipdytos popieriais, lubos išmaliavotos, vaikštai grindimis ir džiaugiesi. Tik visa bėda su virtuve: kai bobos susigrūda su savo katilais ir puodais —prie krosnies nė nosies negali prikišti. Dažnai palikdavau nevalgęs.

— Prieš kelias dienas atėjo parėdymas man ir kiaulių šėrikei išsikraustyti, — tęsė dėdė patylėjęs ir pasižiūrėjęs į klumpių galus, iš kurių kalėsi nykščių galai. — Kodėl? Ugi į mano vietą atkelia kažinkokį sąskaitininką, o kiaulininkės kambaryje gyvens vaikų darželio vedėja. Taip mus vėl išgrūdo atgal į kumetyną, kur anksčiau gyvenom. Nieko dabar ten nėra: langai išdaužyti, durys išlaužtos, krosnis nugriauta. Gerai dar, kad vasara. Gal kaip susitvarkysime. Atsirado, mat, nauji ponai, o jūs, driskiai, pašol von! — niršo skerdžius.

(bus daugiau)

Kūrėją - Savanorį, Redaktorių JUOZĄ TYSLIAVĄ palaidojus

POVILAS DIRKIS

Šių metų lapkričio 11 d. — Veteranų Dieną švenčiant, Brooklyne, Kew Gardens ligoninėje, nuo širdies smūgio mirė, seniausio lietuvių laikraščio Amerikoje, VIENYBĖS redaktorius - leidėjas, Lietuvių Rašytojų D-jos pirmininkas, poetas, buv. Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris Juozas Tysliava.

Apie netikėtą ir staigią J. Tysliavos mirtį žaibo greitumu pasklido žinia. Beveik tą pačią dieną lietuvių didieji laikraščiai: Draugas, Naujienos, Darbininkas, pirmuose puslapiuose įdėjo velionio atvaizdą palydėtą trumpų nekrologų. Iš to galima buvo suprasti, kad mirė žmogus vertas didelio dėmesio ir kad lietuviai neteko didžio ir nepamainomo spaudos darbininko ir savos tautos žadintojo.

Šie metai lietuvių spaudai ypatingai nelaimingi: kovo mėn. 9 d. Kanadoje — Toronte mirė, širdies smūgio ištiktas, "Tėviškės Žiburių redaktorius, žymus istorikas, ats. ltn. dr. Adolfas Šapoka; to paties mėnesio 13 d., Chicagoje širdies smūgis pakirto žurnalo "Margutis" redaktorių ats. ltn. dr. Bronių Dirmeikį; o štai lapkričio 11 d. lietuvių laikraštininkų šeima neteko pajėgaus poeto, kūrėjo-savanorio Juozo Tysliavos.

Velionis buvo gimęs 1902 m. lapkričio 1 d. Geisteriškių km. Keturvalakių vlsč., Vilkaviškio aps. Baigęs Keturvalakių pradžios mokyklą įstojo į Vilkaviškio gimnaziją, kurioje mokėsi 4 klases. Jis augo ir brendo nepasiturinčioje šeimoje. Tėvas buvo miręs, o motina, našlė, buvo ištekėjusi už kito vyro. Juozas buvo paliktas našlaitis, kuriuo rūpinosi jo tėvo brolis, iš profesijos siuvėjas. Dėdė, globėjas, užgirdęs atsikuriant Lietuvos kariuomenę išėjo savanoriu. Juozas liko visai be globos ir priežiūros. Būdamas gimnazijos 4 klasėje ir vos peržengęs 16 metų slenkstį, jis sugalvojo pasekti dėdės pėdomis. Ir štai, vieną kovo mėn. ankstyvą rytą, Juozas nusisamdo už keleta ostmarkių ūkininką, kad pavežintų iki Veiverių, o nuo Veiverių leidos pėsčias Kauno link. Kauną pasiekė jau gerokai popiet. Dasiklausęs kur yra Kauno komendantūros savanorių registracijos punktas ir pasiekęs jį, prašėsi, kad užregistruotų savanoriu į naujai atkuriamą Lietuvos kariuomenę, nes norįs būti kareiviu ir eiti kariauti. Tuo metu registraciją vedė savanoris Jonas Švedas, dabar gyvenąs Cicero. Išegzaminavęs jaunuolį jis iškvietė mane, ūkio pareiguną, pasitarti, kur tą naujoką, šešiolikmetį savanorį, dėti.

Juozas Tysliava darbo metu Vienybės redakcijoje

Atėjęs pamačiau, kad vaikinas ištysęs, labai išvargęs, apsiavęs vokiškais, didelio ūgio "bakančiais", apsivilkęs marškonėmis kelnėmis, išaugusiu trumpom rankovėm apskurusiu švarkeliu, dėvėjo suglamžyta gimnazistiška kepuraite, iš po kurios kyšojo ilgi šviesūs geltoni plaukai. Pradėjau ir aš jį egzaminuoti, bei klausinėti. Į užduotus klausimus jis atsakinėjo sumaniai, apgalvotai, greitai ir nesidavė pajuokiamas. Visą laiką laikėsi ir stovėjo drausmingai. Iš jo laikysenos ir atsakymų į klausimus susidariau nuomonę, kad čia esama ne eilinio bernelio ir kad jame glūdi savos tėvynės meilė stipresnė negu jo amžiaus kitų jaunuolių.

Galvoju, ką gi gali duoti tokiam jaunuoliui karinis dalinys, ypač mano vadovybėje esantis, kuris tik rūpinosi arkliais, vežimais, įvairiu remontu, transportu ir karo reikmenims, bei karių mityba. Tačiau dinktelėjo man mintis, kad vis dėlto bus jam geriau likti čia kaip be karinio paruošimo siųsti į frontą. Sutikau Juozą Tysliavą paimti į savo ūkio kuopą, kurioje tuo laiku jau buvo sutelkta keletas šimtų savanorių, įvairių specialistų. Mat, pradžioje etatai, dar nebuvo rašyti, tat kiek norėjome, tiek į kuopą ir telkdavome.

Kadangi Kauno Komentandūra pradžioje turėjo įvairių karinių vienetų ir dalinių, tai visų tų dalinių raštininkai buvo sutelkti į vieną raštininkų komandą, kuri buvo priskirta mano tesioginei priežiūrai, tai ir Tysliavą priskyriau prie tos komandos, o darbui — į kuopos raštinę.

Juozukas, kaip jį vadindavome, kaskart darėsi pažangesnis raštinės darbuose, sumaningesnis ir kariškuose dalykuose. Jam leidau atliekamu laiku lankyti suaugusių gimnaziją ir bendradarbiauti vos pradėjusiam eiti žurnale "Karys". Vėliau Tysliava net žurnalistų kursus baigė ir buvo kandidatas į Karo mokyklos I laidą, bet karininku būti nepanoro. Tysliava, kaipo gerai išpruses administracijoje vėliau buvo perkeltas į Kauno komendantūros štabą, kuriame jis ir baigė savanorišką kario tarnybą.

Išėjęs į civilinį gyvenimą Juozas Tysliava pradėjo reikštis poezijoje ir iškilo kaip moderniškas poetas. Jis priklausė Binkio-Petrėjo keturvėjininkų grupei, linkusiai poezijoje į futūrizmą, naujų formų, naujo turinio ieškojimą.

Juozas Tysliava kurį laiką studijavo Kauno universitete literatūrą. Gavęs stipendiją buvo išvykęs į Paryžių, kur studijavo žurnalistiką. Beto, jis lankė žymiausias Europos victoves, institucijas ir mokslines įstaigas. Buvo išmokęs kelias svetimas kalbas ir gerai susipažinęs ne vien su lietuvių literatūra, bet ir su pasauline.

Tysliava išleido šiuos savo kūrinius: 1922 m. "Žaltvyksles"; tai buvo patys pirmieji jauno atutoriaus bandymai, bet jie pasiekė skaitytojus, o ypač jaunimo širdis ir Tysliava staiga pasidarė populiarus poetas; 1924 m. — "Nemuno randose"; 1926 m. — "Tolyn", 1925 m. —"Auksu lyta" ir 1935 m. — "Coup de Vents" prancūzų kalba.

Pažymėtina, kad Tysliava degė karštu noru kiek galima daugiau apkeliauti pasaulio kraštų, pamatyti ir pažinti juos. Šis pamėgimas keliauti Tysliavą atvedė ir į šią šalį, kurioje išgyvens svarbiausią savo gyvenimo

SUDARYTA KARO TECHNIKOS ISTORIJA LIETUVOJE

Redaguojamame Lietuvių Inžinierių ir Architektų Metraštyje bus išspausdinta išsami Karo technikos istorija Lietuvoje. Atskira apžvalga eina:

Karo technikos tarnyboje, kurios turinį sudaro šie rašiniai: *Senovės Lietuvoje* — žemės įtvirtinimai, medinės ir mūrinės pilys, karo technikos dalinių užuomazga senovės Lietuvoje, Didž. Lietuvos kunigaikštijos inžinierių korpas ir kt.

Atgimusioje Lietuvoje — Karo technikos įstaigos: Tiekimo skyriaus inžinerijos dalis, gen. štabo inžinerijos dalis, gen. štabo susisiekimo dalis, armijos inžinierių valdyba, karo technikos valdyba, karo technikos inspekcija, karo technikos štabas, tyrimo komisija, ginklavimo valdyba, karo butų valdyba, karo fotografijos skyrius, kariška radio stotis Kaune, karo technikos biblioteka;

Karo technikos daliniai — Automobilistai, aviacija, geležinkelininkai, jūrininkai, pionieriai, priešlėktuvinė rinktinė, ryšininkai, šarvuotininkai, ugniagesių komandos, šaulių inžinerijos būrys, Prezidento A. Smetonos vardo karo laivas, darbo ir sargybų kuopos Vokietijoje ir kt.

Technikos mokslų ir jų dėstytojų apžvalgoje platus skyrius — *Karo technikos* mokyklos ir kursai: *Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje* savųjų mokyklų neturint karo technikos mokymo užuomazga, Kadetų korpo mokykla Gardine, D.L. Kng-jos inžinierių korpo mokykla Vilniuje; *Atgimusioje Lietuvoje* — karo technikos dėstymas karo mokykloje, karo technikos kursai karininkams, Augštieji karo technikos kursai, karo technikos mokyklos ir kursai puskarininkiams ir kt.

Pramonės apžvalgoje — Kariškos dirbtuvės: D. Lietuvos kng-joje; Atgimusioje Lietuvoje — Auto rinktinės d-vės, aviacijos d-vės Kaune, ginklavimo d-vės Kaune, ginklavimo d-vės Linkaičiuose, Intendantūros d-vės Kaune, Pionierių b-no d-vės Kaune, geležinkelininkų — pionierių d-vės Radviliškyje, Ryšininkų b-no d-vės Kaune, šarvuočių rinktinės technikos d-vės A. Fredoje, Tyrimo laboratorija Kaune.

Kovoje už Lietuvos ir Tautų laisvę apžvalgoje aprašomi inžinieriai ir karo technikai, kurie buvo savanoriais-kūrėjais; dalyvavusieji Neprikl. kovose; pirmajame ir antrajame Pasaul. karuose; žuvusieji ir ištremtieji į Sibirą; inžinieriai ir stud. technikai dalyvavusieji Korėjos kare. Joje minimi ir visi kiti inžinieriai bei technikai kaip kovotojai už Lietuvos ir kitų tautų laisvę; taip pat buv. savanoriai-kūrėjai, partizanai; dalyvavusieji sukilimuose, žuvusieji juose; išvežtieji į Sibirą ir kalėjusieji bolševikų bei nacių kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose; kovojusieji už lietuvos kalbą bei spaudos laisvę ir kt.

Visi inžinieriai ir karo technikai — karininkai kviečiami užsiprenumeruoti Inž.ir Arch-tų metraštį prisiunčiant savo bent minimalines biografines žinias ir 5.00 dol. šiuo adresu: *Mr. K. Krulikas, 93-11114Str. Richmond Hill 18, N.Y. ir taja pačia proga* kviečiami įsijungti į Pasaulio liet. inž. ir architektų skyrius (PLIAS) arba į Amerikos liet. inž. ir architektų skyrius (ALIAS) ir dalyvauti lietuviškai profesinėje bei organizacinėje veikloje.

Inž. K. Krulikas
Inžinerijos atsargos jaun. leitenantas

---

dalį. 1930 m. Tysliava iš Lietuvos išvažiavo į Kanadą kaipo korespondentas, o jau 1932 m. persikėlė į JAV ir apsigyveno Brookline, kur įsijungė į lietuvių visuomeninį, politinį ir kultūrinį gyvenimą. Teko jam pirmininkauti New Yorko Lietuvių Tarybai, o paskutiniu laiku buvo Lietuvių Rašytojų Dr.-jos p-kas. Nuo 1932 metų jis redagavo seniausią JAV lietuvių laikraštį "Vienybę", kuri šiemet atšventė 75 metų jubiliejinę sukaktį.

Tysliava buvo tvirto būdo, turinčio savyje socialinio teisingumo jausmą, žmogaus tipas. Jis visuomet buvo energingas, ryžtingas, sąmojaus pilnas, samanus, rimtas visuomeninkas, aktyvus veikėjas vadavimo byloje, didelės inteligencijos bei tolerancijos žmogus. Jis turėjo aštrią, lengvai valdomą plunksną. Jo straips niai būdavo turingi, patrijotiški ir išsamūs. . Kartais jis pilnas sąmojaus humoro, bet aštrus savo oponentams. Jis nesilenkė ir niekam nepataikavo.

Jis redaguodamas Vienybę sugebėjo padaryti ją patrauklią platiems lietuvių sluogsniams. Tai įrodo lapkričio 14 d. įvykęs paskutinis su vėlioniu atsisveikinimas, kuriame dalyvavo žymesniųjų organizacijų atstovai ir įvairias sroves atstovaujantieji visuomenininkai. Atsisveikinimo kalbas pasakė ištisa eilė kalbėtojų. Juozas Tysliava apleisdamas šį pasaulį paliko didelę spragą, kurią vargu bus galima užpildyti. Jo mirtis išėmė labai stiprų ramstį iš lietuviškos spaudos darbininkų, kurių turime nedaug.

Velionis paliko žmoną Valeriją, pagal tėvus Vaivadaitę, ir sūnų Juozą, universiteto studentą.

Baigsiu ši nekrologą velionies eilėraščio žodžiais: "Lik sveika, mano laimės dalele, metas grįžti man savo keliu". Ir ištikrųju, tasai jo kelias šioje žemės laimėje pasibaigė su paskutinio Vienybės numerio paskutiniu "Dabar" — vedamuoju.

Ilsėkis ramybėje, kad ir laikinai, svetimoje Amerikos žemėje!

GUDŲ PARTIZANAI

(Santrauka plk. W. A. Burke straipsnio iš Military Review, 1961 rugs mėn.)

Partizaninis karas jei jis nesiremia patriotizmu ir negaivinamas politinių bei moralinių idealų, yra pasmerktas nepasisekimui. Plačiai skelbiamas gudų partizanų puikus veikimas vokiečių užfrontėje II D.K. metu yra tik dalinai teisingas. Rusai nori parodyti, kad gudų partizanai buvo tik jų pusėje ir kovojo tik prieš vokiečius. Ištiesų gudų partizanai kovojo ir prieš vokiečius ir prieš rusus, taipgi tarpusavyje.

Iš viso Gudija buvo nepriklausoma tik dvi dienas po I Didž. Karo. Dabar ji yra žinoma kaip Gudijos SS. Respublika Sovietų Rusijos sudėtyje su 8,000,000 gyventojų. Taigi gudai buvo visada okupuoti ar rusų ar lenkų. ar tai vokiečių. Gyventojų masė menkai tautiniai susipratusi, taipgi atsilikusi kultūriniai ir ūkiniai. Neskaitlinga susipratus inteligentija tačiau nuolat puoselėjo Gudijos nepriklausomybės viltį.

Kai II D. Karo metu krito Lenkija, dalis gudų inteligentų pateko Vokietijon. Ten jie bandė atkreipti Hitlerio dėmesį į gudų tautines aspicijas. Vokiečiai davė šiokių tokių vilčių. Vokiečių kariuomenei pasiekus gudų gyvenamus plotus, gudų inteligentai stengėsi bendradarbiauti su vokiečiais. Rusų okupacija buvo nuversta ir slaptai buvo tikima, kad ateitis bus palanki gudų troškimams. Bet kasdieninis vokiečių okupacijos išnaudojimas ir spaudimas rodė ką kita. Pastabesnieji gudai perprato vokiečių tikruosius tikslus. Atsirado nepasitenkinimas ir noras pasipriešinti. Susiorganizavo pogrindyje dvi gudų partijos, kurios pasisakė prieš bendradarbiavimą su vokiečiais. Vokiečiai tai išaiškino ir susėmė jų kiek galėjo. Kam pasisekė išlikti, pasitraukė į nucšalesnes krašto vietoves, turėdami mintyje kovą prieš vokietį prispaudėją. Tai įvyko 1942 metų vasarą. Tų pat metų rudenį vokiečiai pašaukė paleistus namo buvusius karo belaisvius atgal į karo belaisvių stovyklas, taipgi pradėjo šaukti jaunus vyrus darbams į Vokietiją. Vengdami vieno ir kito, gudai tūkstančiais patraukė į miškus. Ten gerai suorganizuoti į tinkamai vadovaujamus partizanų dalinius jie galėjo būti didelė grėsmė vokiečių užnugariui. Bet jiems trūko organizacijos, vienos vadovybės ir aprūpinimo. Jiems pasiliko tik stengtis išlikti fiziniai ir neapkęsti vokiečių perdaug to neparodant.

Iš pradžių vietiniai gyventojai tokius partizanus remdavo, bet kada jų atsirado vis daugiau ir daugiau, rėmimas maistu ir rūbais sumažėjo. Tada prasidėjo plėšimai, vadinamieji partizanai gavo "miško velnių" vardą. Gyventojai pradėjo jieškoti užtarimo prieš tokius partizanus pas vokiečius.

Žinoma, rusai gerai žinojo kas vyko vokiečių okupuotoje Gudijoje. Jau 1942 metų rudenyje jie atsiuntė ten savo politinius ir karinius organizatorius. Jie apsukriai mokėjo prieiti ir pritraukti dalį tų niekeno nevadovaujamų slapukų į komunistinių partizanų dalinius. Rusai tiems slapukams davė aprūpinimą, paruošė vadovybę ir pažadus: partizanams — atleisti politines nuodėmes, gyventojams — išlaisvinti iš nekenčiamos vokiečių okupacijos. Gandų forma vedamoje propagandoje buvo daugiau ir gražesnių pažadų: panaikinti kolektyvinius ūkius bei leisti tikėjimo laisvę. Šie pažadai ir faktas, kad vokiečiai visu frontu pradėjo trauktis priviliojo daugiau vyrų į komunistinius partizanus, daugelis panorėjo būti laimėjančio pusėje. Vėliau komunistai pradėjo prievarta imti gudus į partizanų dalinius. Kas atsisakydavo tą sušaudydavo kaip vokiečių agentą. Tas labai pagelbėjo padidinti komunistinių partizanų skaičių. Partizanų daliniams vadovavo uniformuoti Raudonosios Armijos karininkai ir politiniai komisarai.

---

75 METAI LIETUVIŠKIEMS LAIKRAŠČIAMS CHICAGOJE

Edvardas Šulaitis

1886 metais išėjo pirmasis lietuvių laikraštis Chicagoje. Tai buvo Želmuo — mėnesinis nepriklausomas laikraštis, redaguotas ir leistas J. Griniaus. Šio laikraščio išėjo tik 4 numeriai.

Apie šį ir kitus senesniuosius Chicagos lietuvių laikraščius daug duomenų paduoda 1942 m. Chicagoje išleista knyga "Bibliography of Foreign Language Newspapers and Periodicals Published in Chicago". Ši knyga mini net 83 lietuviškų periodinių leidinių pavadinimus. Tokiu būdu lietuviai savo periodinių leidinių gausumu knygoje yra pirmaujančių eilėse kitų tautų tarpe.

Daugumas iš minėtoje knygoje sužymėtų lietuviškų leidinių šiandien jau yra sustoję; dalis iš jų iš viso yra ėję tik trumpą laiką. Savo pobūdžiu, kiek matome iš knygoje pateiktų davinių, tie leidiniai apėmė plačią skalę. Savo vardais — jie įvairūs ir nekasdieniški.

Kas šiandien žino apie Burtininką mėnesinį leidinį, ėjusį 1925-1926 metais, redaguota ir leistą J. Žilinsko arba Dievo Rykštę — mėnesinį satyros žurnalą, leistą 1912 m. ir redaguota dr. A. Karaliaus?

Norite kitų pavadinimų? Štai, jie: Galvočius, liberališkas mėnesinis žurnalas, redaguotas ir leistas dr. A. Montvido 1914 metais; Dagys — mėnesinis humoro laikraštis, redaguotas J. Šeškevičiaus, leistas 1909-1910 m.; Erelis — satyros laikraštis, redaguotas A. Šimkaus.

Kaip matome, nemaža leidinių buvo skirti humorui ir satyrai. Taip pat pažymėtinai daug leidinių buvo priešreliginių, laisvamaniškų arba net anarchistinių. Ragana — buvo mėnesinis priešreliginis laikraštis ėjęs 1903 metais. Jo redaktoriumi ir leidėju buvo A. Gedminas. Šakė — vadinosi mėnesinis priešreliginis laikraštis, ėjęs 1913-1916 ir 1926-1928 metais. Jį redagavo dr. A. Karalius ir A. Montvidas.

Anarchistų mėnesiniu laikraščiu knygoje yra įvardintas Laisvoji Žmonija, redaguotas ir leistas J. Laukio, 1911-1913 metais. Kitas įdomų vardą turintis laikraštis — tai Meilė ir Šeimyna, ėjęs 1920-1922 m. (1919-1920 m. leistas Pajieškojimų žurnalo vardu). Šį laikraštį redagavo ir leido dr. A. Margeris.

Čia būtų galima sužymėti daug kitų įdomių laikraščių ar žurnalų pavadinimų apie kuriuos šiandien mažai kas žino. Reikia pažymėti, jog knygoje telpa dalis ir tų leidinių, kurie eina dar iki šiai dienai — tai Draugas, Naujienos, Sandara, Vilnis ir kiti.

Žinoma, joje nėra tų periodinių leidinių, kurie yra ėje per paskutinį dvidešimtmetį Chicagoje. Tokių čia buvo mažiausia apie 40. Vieni iš jų ėjo ar eina ilgesnį laiką, o kiti — sustojo tuoj po pasirodymo. Įdomu, kas tokius leidinius suskaičiuos,sužymės ir paskelbs vienoje vietoje visų žiniai. Gal būt ir vėl reikės laukti amerikiečių knygos, iš kurios patirtume apie lietuviškus leidinius?

Mums yra įdomus ir malonus tas faktas, jog Chicagos lietuvių spauda mini 75 metų sukaktį. Tai jau nemažas laiko tarpas, kurio metu vieni laikraščiai gimė, kiti mirė, bet lietuviškas spausdintas žodis nesustojo, tačiau vis labiau plėtėsi. Reikia tikėtis, kad jis čia gyvuos dar ilgus metus!

PRIEŠTANKINĖS RAKETOS. Dabartiniai prieštankiniai ginklai veiksmingi tokiuose atstumuose: prieštankinė granata 50-100 m, vamzdinė raketa 150 - 300 m, beatatrankinis šautuvas iki 1000 m, tankinė ir prieštankinė patranka iki 2 km ir vairuojamos raketos iki 4 km. Trumpiausias atstumas vairuojamai raketai yra 200 m. Taigi vairuojamos raketos gali pasilikti vienintėlis prieštankinis ginklas atstumams nuo 200 m iki 4 km.

Įvairiose vakariečių kariuomenėse naudojamos sekančios prieštankinės raketos:

Vardas	Valstybė	Siekia km	Svoris sv.	Storis mm	Pramuša mm	Greitis m/sek
Lengvos:						
Bantam	Švedija	2	13.2	100	400+	79
Cobra 810	V. Vokietija	1.8	22	100	550	85
Entac	Prancūzija	1.8	26.5	100	400+	85
SS-10	"	1.5	32.6	165	400+	79
Mosquito	Šveicarija	1.8	25	120	500+	89
Shillelagh	J. A. V.	4	40	90	500+	150
Vigilant 891	Anglija	1.4	26.5	110	400+	150
Sunkios:						
Malkara	Australija	3.2	200	150	—	150
Pye	Anglija	4	80	150	—	100
SS-11	Prancūzija	3	63	160	500+	122
SS-11B	"	3-4	63	160	600+	122
SS-12	"	6.5	150	—	700+	150+

Vak. Vokietijos pėstininkų batalionai turi po būrį prieštankinių raketų. Būryje yra 5 skyriai po 16 lengvų raketų, taigi 80 raketų batalione. Šarvuotose brigadose ir divizijose, jų tankų naikinimo kuopose ir tankų batalionuose taipgi yra sunkių prieštankinių raketų būriai.

Prancūzų prieštankinis būrys turi 3 ugnies skyrius ir 1 tiekimo skyrių. Jis turi apie 40 Entac arba SS-10 raketų, kurių apie 30 yra tiekimo sunkvežimyje. Lengvi AMX 13 tankai be 75 mm patrankos turi ir SS-11 raketas. Šarvuotus vikšrinius autovežimius pritaiko vežioti raketų leidėjus. Dalis lėktuvų ir malūnsparnių taipgi yra ginkluoti prieštankinėmis raketomis.

Anglai gaminasi australų raketą Malkara ir numato ja apginkluoti šarvuotų dalių prieštankinius dalinius. Bandomas tankas, kuris galės leisti prieštankines raketas. Lengva Vigilant raketa bus pritaikinta paleisti iš žvalgybinių autovežimių.

JAV pentomic divizijos kautynių grupės prieštankinis būrys turėjo šarvuotą autovežimį su 90 mm patranka, kuri buvo pakeista SS-10, vėliau Entac arba SS-11 raketa. Raketų būrys turi 5 skyrius po 5 vyrus, 25 lengvas raketas, džypą ir ¾ tonos sunkvežimį su priekaba. Bandomas yra tankas - raketų leidėjas. Turima prieštankinėmis raketomis ginkluotų lėktuvų ir malūnsparnių.

Priesaika duodama Maskvai, Rusijos kritika baudžiama, rusas turėjo vėl pasidaryti broliu gudui. O mintis apie Gudijos nepriklausomybę buvo laikoma nusikaltimu prieš gudų liaudį.

Baigiantis karui rusai pradėjo plačiai kalbėti apie gudų partizanų nuostabius nuopelnus kovoje prieš nacius. Tas labai tiko rusų propagandai. Po II d. Karo, vakariečiai dalinai tos rusų propagandos paveikti, pradėjo galvoti, kad pavergtose tautose yra labai daug patriotizmo, kad tas patriotizmas sudaro pasyvaus pasipriešinimo pagrindą okupantui ir net gali išsivystyti į konkrečius veiksmus — Maskvos jungu nusikratyti. Šitoki daleidimai tinka kitoms Rusijos pavergtoms tautoms, bet nepritaikomi gudams. Gudai, kaip tauta, yra permažai tautiniai patriotiniai susipratus. Praeityje jie į partizanus stojo nesavanoriškai, ne gudų tautos labui, bet tik gelbėdami savo kailį. Tą faktą išnaudojo rusai ir vokiečiai.

Žinių apie grynai tautinius gudų partizanus yra labai mažai. Nekuris gudų partizanų skaičius bendradarbiavo su vokiečiais; reikia skaityti, kad jie nedirbo gudų interesams. Gudų spauda skelbė, kad buvę skaitlingi tautinių partizanų daliniai, kurie kovoję už laisvą Gudiją. Bet konkrečių įrodymų tam nėra. Taipgi niekur neužtinkamas pasisakymas, kad vyrai ėjo į partizanus todėl kad norėjo Gudijai laisvės ir nepriklausomybės. Beveik nieko neužtinkama apie partizanų vėliavas ar ženklus. Tų partizanų tikslas ten buvo greičiau tik išlikimas bei apsisprendimas būti ne vokiečiu, ne rusu ir ne lenku.

N.P., dar vakar laikomas partizanių judėjimų žinovas, apie šiuos gudų partizanus rašo sekančiai:

"Šios grupės buvo galima užtikti Gudijos miškuose apie 1943 metų pabaigą. Jos neturėjo jokios programos. Atrodo, jų tikslas buvo, kad tik jas niekas nejudintų. Komunistiniai rusų partizanai vengė jas užkabinti, bijodami, kad jos gali pereiti pas vokiečius. Jos vadinosi partizanais, bet joms geriau tiko pavadinimas — modernių laikų urviniai žmonės, nes jie naudodavo ginklus tik tuomet kai kas nors užpuldavo jų slėptuvę. Pasitaikė ir vienas kitas "laukinis" dalinėlis, kuris kovojo prieš rusus ir vokiečius.

"Karinio amžiaus vyrai negalėję gyventi ir dirbti ramybėje jautėsi pasimetę ir išduoti. Jie buvo prieš Staliną, jie norėjo kovoti prieš jį. Įsirašę į dalinius, kurie kovojo su komunistiniais partizanais, pasijuto dirbą vokiečiams ir prieš savo paties tautiečius. Daugeliu atvejų jie perbėgdavo į partizanų dalinius, kurie kovojo prieš vokiečius. Taip daugelis jų keitė puses nevieną kartą."

Vertė KK

Švedija, Norvegija ir Kanada naudoja prancūzų SS-10, SS-11 raketas.

Prieštankinės raketos yra puikus ginklas prieš tankus, nes jos tinka tiek artimiems tiek tolimiems atstumams. Jos yra taiklios, veiksmingos, judrios, gali gerai bendradarbiauti su bet kokio tipo daliniais. Svarbu, kad jos gali siekti priešo tankus toli, nes tankai paprastai bus išsiskleidę gilumon; pirmosios tankų vilnys bus remiamos jas sekančių. Raketos turi galimybę naikinti pirmuosius tankus ir juos remiančiuosius vienu metu. Tankai bus naudojami masėmis, taigi reikia turėti raketų mažiausia tiek kiek priešo tankų. Be to, reikia sugebėti naikinti priešo tankus laikotarpyje, kuris prasideda kai tankai yra pasiekiami raketomis ir baigiasi jei tankams pavyktų pasiekti 200 m priešai raketų ugniavietes.

Raketoms paleisti nereikalinga sudėtingų įtaisymų. Kaikurių raketų tarnyba pozicijoj yra atskirai nuo pačios raketos. Tas sumažina taikinį ir apsaugoja tarnybą. Raketų tarnybos paruošimas nei kiek nesunkesnis kaip kulkosvaidininko

Lengvos raketos pramuša 350-600 mm storio plieno šarvus; sunkios — iki 700 mm ir daugiau. Tankų šarvai yra iki 90-140 mm storio, jų ginklų skydai iki 200 mm. Taigi prieštankinės raketos gali pramušti bet kokio tanko šarvus ir kartu sunaikinti įgulą ir išsprogdinti tanko šaudmenis.

Raketų iššovimas neužtrunka ilgiau kaip paruošti veikti lauko radijo siųstuvą. Naujo tipo raketų kuras nepalieka trajektorijos pėdsakų.

PRIEŠKOMUNISTINIAI PARTIZANAI ŠIAURĖS VIETNAME. Įprasta, kad komunistiniai partizanai veikia nekomunistinėse valstybėse. Bet yra sveikintina, kad tokia pat taktika panaudojama prieš komunistinę valstybę. Senai spaudoje rašoma, kad Pietų Vietname plačiai siaučia komunistiniai partizanai. J.A.V. duoda nemažai paramos nuo tų partizanų apsiginti.

Pasirodo žinios, kad P. Vietnamas savus partizanus organizuoja Šiaurės (komunistiniam) Vietname. Atrodo, kad amerikiečiai davė tokią mintį — "palaiminimą" bei prisideda tokių partizanų aprūpinimui. Partizanų organizatoriai, vadai ir tiekimas nuleidžiami iš lėktuvų parašiutais. Partizanai verbuojami iš vietinių gyventojų.

Apie šiuos partizanus yra mažai kalbama. Komunistai nenori garsintis, kad tokie dalykai gali atsitikti komunistiniame krašte. Gi pietiečiai taipgi nesigiria, nes neperseniausiai skundėsi, jog komunistai prieš juos pradėjo partizaninį karą ir tuo laužo 1954 metų Ženevos taikos susitarimą.

Prieškomunistiniai partizanai per paskutinį pusmetį dalinai kontroliuoja nemažus Š. Vietnamo plotus apie La Nam ir Hoi Xuan vietoves. Jie sunaikino apie 600,000 tonų ryžių sandėlius Cao Bang ir Hai Dong vietovėse. Kariniai ir ūkiniai vežimai yra dažnai užpuldinėjami iš pasalų, sprogdinami geležinkeliai. Gamybos įmonėse dažni sabotažo veiksmai. Dalis darbininkų jungiasi prie partizanų, kiti partizanų padedami jieško laisvės P. Vietname. Nuošalesnėse apylinkėse komunistiniai pareigūnai už "persistengimus" suimami, teisiami ir žudomi.

Ypač Meo kilties vyrai yra palankūs prieškomunistiniams partizanams. Jie gyvena sunkiau prieinamose vietovėse.

Partizanų padarytus nuostolius komunistai viešai aiškina kaip "nesugebėjimo, nerūpestingumo ir korupcijos" pasėką. Bet dažni teismai šnipų, sabotažninkų bei organizuotų partizanų, kurie yra aprūpinami Amerikos lėktuvų, parodo paveikslo antrąją pusę. K. K.

NAUJAUSI ELEKTRONŲ AMŽIAUS IŠRADIMAI

Svarbiausi šių dienų tyrinėjimai ir bandymai vyksta elektronų pasauly.

Tik meskim žvilgsnį, kas šiomis dienomis išrasta. Štai, Zenith bendrovė išrado būdą rentgeno spinduliais daryti nuotraukas vienos milioninės dalies sekundės greitumu. Tuo būdu dabar bus galima filmuoti net kuro degimo raketose ir sprogimo greitį. Tas filmavimo būdas ras platų pritaikymą tiriant vibraciją ir radiaciją, pravedant balistinius ir kristaloginius tyrimus. Naujuoju aparatu daromos nuotraukos, gali būti perkeliamos į televizijų siųstuvus ir filmų kameras

Du Čikagos universiteto medicinos departmento profesoriai, dr. Feder ir dr. Bay, išrado mašiną, kuri tiksliai išmatuoja kraujo greitį žmogaus gyslose ir kiekį jo organizme. Jų mašina naudoja elektromagnetą ir matavimus atlieka 5% tikslumu. Iki šiol tokio įtaiso-mašinos niekas neturėjo Juk iš kraujo, kuris teka žmogaus kūne, daktarai sprendžia apie įvairias ligas, vėžio ligą, leukemiją ir kt.

Dr. Fr. Altman tvirtina, kad ir žmonių ausų chroniškos ligos bus gydomos garso bangas perduodančių įtaisų. is aprašo, kaip žmogus sergantis Meniero liga, gydomas klausos nepagaunamomis garso bangomis. Tas metodas, atrodo, įsigalės vieton ligi šiol daugiaus naudojamų operacijų.

Dr. Dravnieks, Armour Tyrimo įstaigos chemikas, numato, jog bus išrasta vadinama elektrinė nosis, kuri galės susekti karo metu paleidžiamas dujas, perspėti apie pradedantį gesti maistą, net padėti nustatyti ligonių ligų diagnozę.

Amerikos mokslininkai išrado aparatą, vadinamą "Maser', kuris registruoja bet kokį raketų paleidimą, bet kokį judėjimą žemėje. Nenuostabu, kad prez. Kennedy žinojo pirma, negu sovietai paskelbė antrą astronauto iššovimą. "Maser" aparatas yra toks jautrus šilimai, kad gali nustatyti žmogaus temperatūrą iš keletos mylių atstumo. Aparato dėka galima suseki kiekvieną raketą pasauly, kai tik ji pradeda spjaudyti ugnį. Toks aparatas yra žymiai reikšmingesnis išradimas, negu kosmonauto Titovo iššovimas į erdvę.

Hughes Aircraft išrado termoelektrinį itaisą, be judomų dalių Pasukus rankenėlę gali šildyti ar šaldyti. Tas JAV išradimas dar tebėra tyrimo stadijoj, bet jau numatomas jam platesnis pritaikymas žmonių gyvenamuose butuose ir laivuose. Admiral bendrovė padarė mažą tranzistorinę televizijos kamerą, kurios pagalba karo vadai galės sekti mūšio eigą ir atokiai būdami. O Australijoj mokslininkai išrado radio siųstuvėlį, kuris vartojamas pakabintas ant avino kaklo. Bandos savininkas, turėdamas specialų priimtuvą, iš gaunamų signalų, visada gali žinoti kaip toli toji avių banda ganosi, ar yra kur nuklydusi. O Westinghouse bendrovė neužilgo išleis į rinką naujos rūšies televizijos aparatus, kuriuose paveikslas ir garsas pasirodys tuojaus įjungus. Tas labai svarbu mažiesiems televizijų aparatams, kuriuos kariai naudos frontuose. Kalbant apie televizijos aparatus priimtuvus, tai Amerikoje šiuo metu, jų priskaitoma net 53 milionai.

Amerikos astronomai pastebėjo, kad saulėje įvyko didelis sprogimas, iš kurio gazai iškilo apie milioną mylių į viršų. Kai tas atsitiko, tai raketa "Echo" pagreitino savo skridimą aplink žemę, o radio spinduliavimas 50 kartų sustiprėjo.

Bal. Brazdžionis

KADA KILTŲ KARAS EUROPOJE?

K. M. Juozas Šarūnas.

Iš dviejų didžiųjų valsybių galvų daugybės pareiškimų, notų, grasinimų ir, tarp abiejų galybių įtemptos situacijos, aiškėja svarbūs dalykai: abi pusės smarkiai pagreitino ginklavimosi tempą, ir net paskelbė dalines mobilizacijas.

Tikrenybėje Kremliaus bosai karo nenori, bet per paskutiniuosius mėnesius, neatsižvelgdami į pasėkas, savo veiksmais jį priartino.

Tokio dydžio atomines bombas Sov. Sąjunga sprogdino norėdama įbauginti pasaulį. Jos sunkios transportuoti, o iš strateginio taško žiūrint, turėjo politinę, bet ne karinę reikšmę. Atomofobijos liga sergantis anglų prof. Russel atominių bombų buvo daugiau paveiktas. Todėl, nubėgęs į sovietinę atstovybę Londone, jis buvo pavaišintas kaviaru ir vodka. Ten gavęs paaiškinimą, kad sovietinės atombombos yra tokios "švarios" kaip ir rusiška vodka, išėjo nusiraminęs.

Karas kilti galėtų jei, Chruščiovo parėdymu, kom. Vokietija uždarytų vakariečiams žemės ir oro kelius į Berlyną. Karas įsiliepsnotų, jei ryt. Vokietijos gyventojai sukiltų prieš komunistinį režimą ir okupantus maskolius.

Ryt. Vokietijoje spontaniško sukilimo, koks buvo įvykęs 1953 m. birželio mėn., tikėtis sunku. Vokiečiai dar nespėjo pamiršti, kaip juos tada traiškė sovietiniai tankai, o Vakarai dėl to nepajudino nei piršto, kaip nieko neveikė ir sukilimo Vengrijoje metu.

Negalima tvirtinti, kad ryt. Vokietijos gyventojų nervai ilgai išlaikys. Sukilimo gaisras, kuris spontaniškai užsiliepsnotų visoje ryt. Vokietijoje, tame teatre sudarytų labai pavojingą situaciją ten esančiai sovietinei kariuomenei. Prasidėjus sukilimui, jei maršalo Konevo tankai Stalino Alėjoje pradėtų šaudyti į civilinius gyventojus, sunku įsivaizduoti, kad Vakarai, o ypač vakariečių įgulos Berlyne, pasitenkintų vien tik lauko virtuvių užkūrimu pabėgėliams maitinti... Taipogi sunku įsivaizduoti, kad vakariečių įgulos Berlyne rankas laikytų susikaišę į kišenes.

Be jėgos pavartojimo tokį spontaniška sukilimą negalėtų likviduoti nei sovietinė kariuomenė, nei Vakarai.

Kilus karui didžiausiame pavojuje ir padėtyje be išeities atsidurtų vakariečių kariuomenės įgulos Berlyne, būdamos atskirtos nuo fronto linijos vakaruose per 100 mylių. Jų beviltiška situacija primintų mums padėtį įgulos Tobruke arba, vėliau, Dien Bien Phu.

Vakariečių situaciją Berlyne galima būtų palyginti ir su marš. Pauliaus kariuimene, kuriai nepasisekė prasimušti ir apsupimo ties Stalingradu. Sunku įsivaizduoti Berlyno kariuomenės prasiveržimą į Vakarus: bolševikų sutelktos šarvuotos divizijos užstos jai kelią be jokių sunkumų.

Nuosprendis tas įgulas palikti jų pačių likimui, būtų labai skaudus smūgis Vakarams morališkai ir bloga pranašystė tolimesnei sekmei.

Bet imant dėmesin šio atominio amžiaus stebuklus, mes gi nežinom kokius apskaičiavimus turi Vakarų (NATO) štabai ir ar jie nenumato plentu Helmstedt-Berlin, pasiųsti šarvuočių vorą, vadovaujamą panašaus vado, kaip buv. maršalas Rommel arba gen. Patton.

Toks vakariečių žygis smarkiai pakeltų nuotaiką sukilėlių, kurie suparaližuotų sovietinės kariuomenės judėjimą gal net ir visos Rytų Europos srityse.

Sukilimo numalšinimui sovietinė kariuomenė atominių ginklų tame karo teatre panaudoti negalėtų, nes ten randasi daugiau kaip pusė miliono sovietinės kariuomenės. Pasiliktų viena išeitis: bolševikinei "nenugalimai" armijai nešti skudurus lauk, kaip tas įvyko 1941 m. Lietuvoje ir kitose Pabaltijo valstybėse.

Palik savo ašaras Maskvoje.

Chicagos didžiuosiuose knygynuose pasirodė Barboros Armonienės pergyvenimų knyga, pavadinta "Leave Your Tears in Moskow" ("Palik savo ašaras Maskvoje"). Kaip jau daugeliui yra žinoma, šioje knygoje ji pasakoja savo pergyvenimus sovietams užgrobus Lietuvą, kalba apie savo kančias Sibire ir apie troškimą pakliūti į J.A. Valstybes pas vyrą ir dukrą.

Todėl šią knygą B. Armonienė yra dedikavusi "Tiems kurie daug padėjo mano vyrui ir dukrai jų 20 metų kovoje sujungti mūsų šeimą".

Pati knyga yra stamboka — 222 puslapių, išleista plačiai žinomos amerikiečių leidyklos — J.B. Lippincot Co. Ji padalinta į 18 skyrių, kuriuose sistematingai yra nupasakojama B. Armonienės odisėja. B. Armonienės pasakojimus užrašęs inž. A.L. Nasvytis pasirodo turi ir rašytojo talentą, nes jo rašymo stilius yra nuoseklus ir be didesnių priekaištų. Knygoje telpa 2 žemėlapiai — vienas Lietuvos, o kitas — visos Sov. Sąjungos, kuriuos paruošė Geroge Jellinek.

Įdomus yra knygos aplankas su lietuviškos trispalvės spalvomis ir Vyčio kryžiumi skyde. Aplanką pagamino David Lunn.

Kadangi kiek anksčiau šios knygos ištraukos buvo skelbtos Life žurnale, susidomėjimas ja yra labai didelis. Kiek teko patirti Chicagos knygynuose ji susilaukia daug pirkėjų iš amerikiečių tarpo. Tarp kitko — jos kaina nebrangi — 3.95 dol. Reikia tikėtis, jog pirmoji šios knygos laida bus greitai išparduota ir prireiks tolimesnių laidų. Mūsų tautiečiai turėtų šiame darbe patalkinti, pasiūlant ją įsigyti amerikiečiams arba nuperkant ją dovanoms angliškai skaitantiems žmonėms.

Šioje vietoje norisi pagirti dr. A. Nasvytį už jo rūpestį, kad šie pasakojimai galėtų išvysti dienos šviesą knygos formoje. Mūsų nuomone, tai yra pati geriausia amerikiečių iki šiol išleista propogandinė knyga apie Lietuvos vergiją sovietų junge. Ir kas svarbiausia jos išleidimas lietuviams nieko nekainavo, o dar jos autoriams atnešė nemaža pajamų. Šioje srityje dr. A.L. Nasvytis pasirodė kaip sumanus žmogus, kokių iki šioliai nedaug Amerikoje teturėjome.

E. Šulaitis

* *

...Siunčiu už pasibaigusią prenumeratą 1961 m. 6 dol., tai ir viskas. Nelieku skolingas KARIUI ir su 1962 m. pradžia malonėkite daugiau nebesiuntinėti. Graudu darosi ištarti šiuos žodžius, nesiuntinėkite...

Mat reikalas yra toks, jog yra visokių išlaidų, o gi senatvė, 65 metai, įplaukos užsibaigė, atleistas iš darbo. Todėl turiu tenkintis su mažiau išlaidų, kurios ir taip supa iš visų pusių...

Laimingiausios KARIUI linkiu kloties. Kai pažvelgiu į KARĮ tai kažinkas lyg kerta į širdį, liūdna graudu... Kodėl nesipriešinta tam pabaisai ruskiui nors 3 valandas, traukiantis į Vokietiją? Jog tai buvo galima. Šiandien Lietuvoj nuotaika būtų kitokia, nes būtume pasiekę savo protėvius, didvyrius. Su pagarba.

Kazys Kriaučiūnas

New York, N. Y.

Lapkričio 23 d. minint Čikagoje, gen. M. Rėklaitis uždega Laisvės Kovų paminklo aukurą. Kairėje — O. Gradinskienė, deš. — p. Tumienė.
Foto V. Noreika

LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠVENTĖS MINĖJIMAS CHICAGOJE.

Lapkričio mėn. 23 d. — Lietuvos Kariuomenės Šventė — Chicagoje buvo paminėta lapkričio mėn. 25 d. (sekmadienį). Suruošė LVS Ramovės Chicagos Skyrius.

11 val. tėvų jėzuitų koplyčioje buvo pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Pamaldas laikė ir pamokslą pasakė tėvų jėzuitų provinciolas Bruno Markaitis. Pamaldų metu gražiai giedojo Dainavos ansamblis, vadovaujamas A. Šimkaus.

Tuoj po pamaldų — visi rinkosi prie Laisvės Kovų paminklo (Jaunimo Centro sodelyje) žuvusių pagerbti. Jau nuo pat ryto prie paminklo ant stiebų plėvėsavo USA ir Lietuvos vėliavos.

LVS Ramovės C. Valdybos vicepirmininkas M. Rėklaitis uždegė aukurą. Jam asistavo dvi birutietės: p. Tumienė ir p. O. Gradinskienė. Chicagos Skyriaus Valdybos pirmininkas Jonas Gaižutis šia proga prabilo į gausiai susirinkusius tautiečius. Savo trumpoje, bet kondensuotoje kalboje pažymėjo, kad laisvės kaina yra augšta, tai kraujo ir gyvybės kaina. Laisvė tol egzistuoja, kol už jos pečių yra reali ginkluota jėga, galinti ją apginti nuo pasikėsintojų. Ir ant Lietuvos laisvės aukuro buvo sudėta ir tebededama daug kraujo ir gyvybių. Savanorių ir partizanų krauju rašytas testamentas mus visus įpareigoja dirbti ir aukotis, kad Lietuva būtų vėl laisva ir nepriklausoma.

Dainavos ansambliui giedant Marija, Marija... buvo padėtas vainikas prie Laisvės Kovų paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės.

Po trumpo Lietuvos gen. kons. dr. P. Daužvardžio žodžio, buvo sugiedoti Himnai ir tuo iškilmės buvo baigtos.

Šia proga, Lietuvos karo invalidams buvo surinkta aukų $114.00.— Vietoj gyvų gėlių vainiko, paaukota Vasario 16 gimnazijai.

Oras buvo puikus, Lengvai debesuota, bet nešalta ir sausa. Į pamaldas ir į žuvusiųjų pagerbimą žmonių atsilankė gana daug.

Prie paminklo iškilmes tvarkė P. Šeštakauskas.

J. G-is

LIETUVOS KARIUOMENĖS 43 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMAS

Los Angeles "Ramovės" sk. minėjo Lietuvos kariuomenės šventę lapkričio 25 ir 26 dienomis. Per lietuvių radijo pusvalandį ats. mjr. K. Liaudanskas skaitė paskaitą. Lapkričio 25 d. visas radijo pusvalandis buvo skirtas Lietuvos kariuomenės minėjimui. Br. Gediminas, liet. radijo pusvalandžių vedėjas, transliavo nemokamai.

Lapkričio 26 d. įvyko iškilmingas minėjimas. Už žuvusius dėl Lietuvos laisvės karius, šaulius ir partizanus pamaldas atliko kun. A. Valiuška, o pamokslą pasakė kun. J. Kučingis, Šv. Kazimiero parapijos klebonas.

Po pamaldų, parapijos salėje buvo tęsiamas minėjimas. Minėjimą pradėjo "Ramovės" sk. p-kas ats. mjr. K. Liaudanskas, primindamas šventės reikšmę. Pirmininko pakviesti, kalbėjo prof. M. Biržiška, Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras ir dr. J. Bielskis, Lietuvos konsulas, "Ramovės" Los Angeles sk. garbės narys.

Paskaitą skaitė ats. ltn. dr. J.

Jurkūnas. Prelegentas vaizdžiai apibūdino iš kovų su lenkais 1918-20m. Seinų-Suvalkų rajone vykusias kovas.

Meninę dalį atliko solistės p-nios Janina Armonienė ir Nelė Venslauskaitė-Apeikienė. Vyrų kvartetas: V. Dargis, M. Jurašūnas, B. Seliukas, V. Mačys ir prie jų prisijungdamas kvarteto vadovas muzikas P. Armonas. Akomponavo pianistė p-lė Raimonda Apeikytė. Vyrų kvartetas išimtinai dainavo kariškas dainas: "Kai išeina mūsų kuopa", "Pajūriais-pamariais", "O, Lietuvos kareivėliai" ir "Sutems tamsi naktužėlė". Publikai ypatingai patiko mūsų karių anų laikų dainos. Minėjimas baigtas Tautos Himnu.

Lietuvos karo invalidams šelpti surinkta $91.00. Stambiausią sumą $10.00 aukavo kun. J. Kučingis.

O. Žadvydas

CHICAGOS RAMOVĖNŲ VEIKLA

Paskutinis šiais metais Chicagos ramovėnų susirinkimas įvyko 1961 m. gruodžio mėn. 10 d. (sekmadienį) 11 val. Jaunimo Centre.

Po pavergtos Tėvynės prisiminimo, K. Ališauskas skaitė paskaitą: "Suvalkų ir Augustavo operacijos 1920 metais". Paskaita labai smulkiai ir kruošščiai paruošta, gana įdomiai perduota, užtruko beveik 2 valandas, tačiau gausiai susirinkusių dalyvių buvo atydžiai išklausyta. Po paskaitos buvo paklausimų ir papildymų, nes klausytojų tarpe buvo ir aktyvių tų operacijų dalyvių. Jie paprašyti savo atsiminimus užrašyti ir perduoti K. Ališauskui, kuris juos panaudos savo paskaitai papildyti ar pataisyti.

Po paskaitos, C.V-bos sekr. A. Reklaitis padarė pranešimą apie L-VS Ramovės JAV rytinio pakraščio skyrių atstovų suvažiavimą, įvykusį š.m. spalio mėn. 28 d. Brooklyne. Mintys ir išvados buvo įdomios ir panaudotinos ateities veiklai.

Baigiant einamuosius reikalus, skyriaus valdybos pirmininkas Jonas Gaižutis pasveikino visus ramovėnus Kalėdų švenčių proga ir palinkėjo jas laimingai praleisti. Gi, Naujus Metus sutiksime drauge, nes jų sutikimą ruošia birutietės ir ramovėnai Dariaus-Girėno did. salėje — 4416 So. Western Ave. Gros Fischerio orkestras. Pradžia 9 v. vak.

Susirinkimui pirmininkavo P. Žilys, sekretoriavo J. Vepštas.

A.A. STASYS BUTKUS

Ilgesnį laiką širdimi sirgęs, gruodžio 11 d., savo bute, staiga mirė KARIO redakcijos narys Stasys Butkus.

Jį globojęs Nikodemas Katinas (S. Butkus kartu su juo Brookline gyveno) surengė jam laidotuves. Gruodžio 12 d. jis buvo pašarvotas Kodzio laidojimo įstaigoje, Maspethe. Ten, vakare, 8 val. įvyko paskutinis su velioniu atsisveikinimas. New Yorko ramovėnai ir KARYS pasiuntė vainiką, gausiai aplankė ir išstatė garbės sargybą prie šio Pirmojo Lietuvos Kareivio karsto. Karstą dengė Lietuvos Trispalvės juosta.

Rožinio maldas kalbėjo prel. J. Balkūnas ir aplankė kun. dr. Valušaitis.

Atsisveikinimo kalbą pasakė KARIO red. Z. Raulinaitis, pabrėždamas Butkaus nuopelnus Nepriklauso-

KARIO redakcija atsisveikina su Stasiu Butkum. Iš k.: J. Liaukus, Z. Raulinaitis ir L. Bileris. V. Maželio nuotr.

New Yorko ramovėnai ir bičiuliai prie Stasio Butkaus karsto. Iš k.: J. Kaunas, V. Vilkutaitis, V. Alksninis, J. Liaukus, Z. Raulinaitis, kun. dr. S. Valiušaitis, N. Katinas, S. Gudas, J. Petrėnas, J. Valakas, B. Bobelis ir L. Bileris.
V. Maželio nuotr.

mai Lietuvai ir ypač karinėms jos tradicijoms. Jis pareiškė viltį jog šio didvyrio palaikai bus pargabenti į laisvą Lietuvą, kad būtų palaidoti prie Gedimino kalno, Vilniuje, kur S. Butkus pirmą kartą iškėlė Lietuvos vėliavą 1919 m Jis atsisveikino velionį New Yorko ramovėnų ir KARIO vardu. Lietuvių Tautinės Sąjungos vardu atsisveikino B. Nemickas, Sąvanorių-Kūrėjų vardu V. Alksninis, KARIO buv. bendradarbių Lietuvoje vardu J. Petrėnas ir bičiulių J. Valakas.

Laidotuvės iš Atsimainymo bažnyčios Maspethe į St. Charles kapus Long Island, įvyko gruodžio 13 d. iš ryto. Kun. Bulovas 9 val. ryto atlaikė Atsimainymo bažnyčioje pamaldas už velionį ir pasakė jautrų pamokslą, iškeldamas S. Butkų kaip gerą ir padorų žmogų. Velionio karstas stovėjo katafalke apdengtas Tautine vėliava (dar iš Lietuvos atgabenta).

Į kapus velionį palydėjo kun. Bulovas ir būrelis bičiulių. Prie kapo, šaltai ir vėjuotai, nors ir saulėtai, dienai esant, trumpai paskutinį sudie pasakė Z. Raulinaitis.

S. Butkaus karstas buvo įdėtas į cementinę dėžę, kurią jo bičiuliai ramovėnai nupirko, norėdami išsaugoti Pirmojo Lietuvos Kareivio palaikus, kad jie būtų parvežti į išlaisvintą Lietuvą.

•

Pirmojo Lietuvos Kareivio Stasio Butkaus palaikai, Lietuvai laisvę atgavus, turės būti perkelti iš Jo laikinosios poilsio vietos J. A. Valstybėse į Lietuvą — prie Gedimino kalno, kurio pilyje Jis pirmą kartą po tautos šimtmetinės vergijos iškėlė Nepriklausomos Lietuvos trispalvę.

Tam tikslui New Yorko ramovėnai ir Stasio Butkaus bičiuliai nusprendė įsteigti fondą KARIO redakcijoje. Jis bus panaudotas apsaugoti Velionio palaikus ir paženklinti Jo laikiną kapą kukliu paminklu.

Šiam fondui jau aukojo šie asmenys:

1.	V. Alksninis	$10.00
2.	S. Gudas	10.00
3.	A. Petkevičius	10.00
4.	Z. Raulinaitis	10.00
5.	V. Vilkutaitis	10.00
6.	J. Valakas	10.00
7.	L. Virbickas	10.00
8.	P. Mačiulis	5.00
9.	D. Penikas	5.00
10.	B. Nemickas	2.00
11.	P. Ulėnas	5.00
12.	V. Savukynas	5.00
13.	B. Bobelis	5.00
14.	P. Narvydas	2.00
15.	J. Liaukus	10.00
16.	S. Prapuolenis	5.00
17.	J. Valaitis	5.00
18.	K. Siliūnas	2.00
19.	V. Abraitis	5.00
20.	A. Senikas	5.00
21.	J. Kiaunė	5.00
22.	A. Kaunas	10.00
23.	E. Liogys	2.00
24.	A. Pumputis	10.00
25.	M. Tamašickas	2.00
26.	Z. Rimas	2.00
27.	V. Dubauskas	1.00
28.	J. Petniūnas	2.00
29.	KARYS	34.00
30.	L. Bileris	5.00

Kviečiami visi ramovėnai ir KARIO skaitytojai prisidėti savo įnašu išsaugoti mūsų Tautos Didvyrio palaikus ir taip prisidėti išlaikyti Lietuvos istorines ir karines tradicijas.

Aukas siųsti: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., pažymint "S. Butkaus fondui."

LENA RENTELIENĖ (ELLA RENTEL) — SENIAUSIA (?) PASAULIO LIETUVĖ

Šių metų gegužės mėn. 19 d. seniausiai pasaulio lietuvei sukako 109 metai. Jubilijatė gimė 1852 metais netoli Gelgaudiškio, Šakių apskr. Jos vyras, jau seniai miręs, dirbo amatininku pas baroną v. Kendellį gyvenusį Gelgaudiškyje.

109 metai amžiaus — tai puošni sukaktis. Ją itin pabrėžė Vokietijos kanclerio telegrama bei 2 miestų savivaldybių dovanėlės: kiek metų tiek D-markių (109 DMx2). Sveikino valdžios atstovai bei organizacijos.

Vienam svečiui paklausius; "Močiute, kaip kalbėsime, vokiškai ar lietuviškai?" jubilijatė Rentelienė tuoj atrėžė: "Gi lietuviškai. Aš sena lietuvninkė, vokiškai nemoku, šneku ir meldžiuos lietuviškai. Mano žmogus (supr. vyras) tai šnekėjo vokiškai, aš ne. Atvykau Vokietijon prieš 20 metų, tačiau vokiškai neišmokau. 12 metų buvau po lenkais Pomeranijoj. Mano duktė", čia senelė žvilgterėjo į užstalėj sėdinčią dukrą — jau 78 m. sulaukusią — "taip pat nemoka vokiškai. Mes senos lietuvninkės, meldžiamės į Poną Viešpatį tik lietuviškai".

Abi moterys Rentelienė ir jos dukra, gauna iš valdžios pensiją. Atrodo likimu patenkintos. Abi Vokietijos pilietės. Jubiliatė dar gana tvirta, gerai mato, gerai girdi, eina lazdele pasiramstydama. Dalyvavo šių metų rugsėjo mėn. 17 d. Vokietijos bundestago (tautos atstovybės) rinkimuose. "Už kurią partiją balsavote, močiute?" susidomėjau. "Už krikščionių partiją, nes ši gina krikščionybę", pamokė mane senelė. Lig šiol jos niekas nepapeikė ir nepabarė, kad nekalba vokiškai.

P.L.

*

DAR APIE KAPITONĄ ALBINĄ GAILIŲ.

Džiugu, kad dabar, nors ir pavėluotai, tenka paskaityti "Kary" vieno kito atsiminimus apie buvusių lietuviškų kariškų dalių formavimus Rusijoje, mūšių are reikšmingų įvykių aprašymus, pagaliau ir žuvusių ar mirusių karių biografijas. Štai 7-tam numeryj tilpo kapitono Albino Gailiaus biografija, kapitono Povilo Dirkio parašyta.

Norėčiau ją kiek papildyti. 1922m. ankstyvą vasarą, susitikau su kpt. Albinu Gailium jau ne kaip divizijono, bet 3-čio artilerijos pulko vadu. Tuo metu dar nebuvo kilęs Klaipėdos sukilimo klausimas, o kai galvatrūkčiais buvo prie jo ruošiamasi, net aš pats neprisiminiau apie Gailių nei klaipėdiečiai jo man neprimine. Jis pats atvyko į Klaipėdą 1923 m. sausio 16 dieną, jau po miesto užėmimo. Mano štabo viršininkas kpt. J. Tomkus skundėsi esąs pavargęs. Jis grįžo iš Sibiro jau su pairusia sveikata. Prašėsi atleidžiamas. Tad patenkinau jo prašymą, o jo vieton paskyriau kpt. Albiną Gailių. Jis buvo sumanus, mažai kalbantis, lygaus ir ramaus būdo drausmingas ir darbštus karininkas.

Vasario 19 dieną Sąjungininkų Komisija, Prancūzų administracija, bei įgula apleido Klaipėdą. Savanorių armiją, garbingai atlikusią savo užduotį, išformavau. Kapitonas A. Gailius, ilgesnį laiką nebuvęs krašte, išvyko aplankyti savo tėviškę. Maždaug po mėnesio grįžo į Klaipėdą ir pareiškė norą gauti tarnybą Augštojo Lietuvos Įgaliotinio įstaigoje. Tuo metu buvo įsteigtas svetimšalių skyrius, kurio viršininko-referento vietą jam mielai pasiūliau. Šioje vietoje buvo daug pagundos (užs. pasai, vizos, svetimšalių apsigyvenimas). Pažindamas Albino Gailiaus tvirtą būdą ir patriotizmą, galėjau būti ramus. Jis tas pareigas sumaniai ir garbingai ėjo, kiek žinau, iki pat Klaipėdos Krašto nuo Lietuvos atplėšimo.

Jonas Budrys

AUKOJO KARIUI

1. LVS "Ramovė" Clevelando Skyrius $200.00
2. LVS "Ramovė" New Jersey Skyrius 8.00
3. PLP Karo Mokyklos XVIII Laidos suvažiavimas 10.34
4. Rėklaitis M., Chicago, Ill. 12.00
5. Dusevičius Kostas, Boston, Mass. 10.00
6. Skardis Jurgis, SS Marie, Canada 10.00
7. Stankauskas Vincas, Cleveland, Ohio 4.00
8. Bieliukas Br., Richmond Hill, N. Y. 2.00
9. Būdas St., Cicero, Ill. 2.00
10. Buškevičius Pr., Hartford, Conn. 2.00
11. Ceilius Juozas, Woodhaven, N. Y. 1.00
12. Gricius Juozas, Omaha, Nebr. 1.00
13. Kučinskas J., Chicago, Ill. 1.00
14. Pupalaigis B., Chicago, Ill. 1.00
15. Valiūnas V., Chicago, Ill. 1.00
16. Vilėniškis Aug., Richmond Hill, N. Y. 1.00

KARYS dėkoja aukotojams.

*

Atitaisymas: 1961 m. Nr. 7 yra pagarsinta, kad aukojo KARIUI $4.00 Smelstorius Mykolas, Omaha, Nebr. Turi būti — Smelstorius Mykolas, Cleveland, Ohio. Už padarytą klaidą p. M. Smelstorių atsiprašome.

Administracija

•

Vytautas Juodišius, atlikdamas Ft. Leonardwood, Missouri karinę tarnybą — radijo ryšininkų mokykloje, siunčia Naujų Metų geriausius linkėjimus visiems savo draugams.

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢

KAS ŽINOTINA APIE KUCHEL - LIPSCOMB REZOLIUCIJĄ

Lietuvių visuomenė nuoširdžiai domisi Kuchel-Lipscomb rezoliucija ir rezoliucijos remėjų gretoms sparčiai augant, kartais pasigirsta reti, pavieniai balsai prieš tą rezoliuciją. Šiai rezoliucijai remti Vykdomasis komitetas nutarė šiuo paaiškinimu kreiptis į Amerikos lietuvių visuomenę.

Kuchel-Lipscomb rezoliucijos esmė

Kuchel-Lipscomb rezoliucija kyla iš JAV-bių užsienio politikos principų, siekiančių ginti tautų apsisprendimo teisę, laisvę ir valstybinį nepriklausomumą. Praktiškai — rezoliucija yra JAV-bių politikos tęsinys Pabaltijo valstybių atžvilgiu: rusų okupacijos nepripažinimas, Pabaltijo valstybių atstovybių Washingtone pilnateisiškumas ir tt. Kuchel-Lipscomb rezoliucija nėra, kaip kai kas klaidinančiai skelbė, JAV-bių partinės politikos padaras, nes jai pritaria abi partijos ir jų vadai. Taip pat ją remia įvairių politinių pažiūrų pabaltiečiai.

Rezoliucijos santykis su JAV visuomene

Kuchel-Lipscomb rezoliucijos rėmimas priklauso visai JAV-bių piliečių masei, solidarizuojančiai su humanistiniais JAV-bių politikos siekiais. Ta rezoliucija sutampa su Pabaltijo tautų siekiais atstatyti savo demokratines valstybes, todėl Kuchel Lipscomb rezoliucija ypatingai remtina amerikiečių, kilusių iš Pabaltijo kraštų. Lietuvių tarpe buvo reti ir klaidinantieji pranešimai, kad Kuchel-Lipscomb rezoliucijos rėmimas yra separatinė politinė veikla, griaunanti įsigyvenusią tvarką. Tie pareiškimai terodo visišką demokratinės valstybės politinio darbo metodų nepažinimą.

Rezoliucijos rėmimo tvarka

Kuchel-Lipscomb rezoliucijai remti spontaniškai susikūrė iniciatyvinė grupė, nes centrinės lietuvių institucijos, pritarusios rezoliucijos rėmimui, neįstengė nugalėt savo įprastos stagnacijos bei rasti dinamiškai veiklai naujų metodų. Kuchel-Lipscomb rezoliucijai remti komitetas **Americans for Kuchel-Lipscomb Resolution** sukurtas tik pravesti tą rezoliuciją ir nesivaržo dėl kurios politinės veiklos su bet kuria organizacija. Teisiniu požiūriu rezoliucijai remti Komitetas išeina už lietuvių visuomenės ribų, apjungdamas savy visus su rezoliucijos turiniu solidarizuojančius JAV-bių piliečius, tad ir bet kuri tautinė organizacija į to komiteto veiklos lauką tegali įeiti tik talkininkaudama jam. Skelbimai apie politinės veiklos separatiškumą ir šiuo atveju yra komiteto teisinės prigimties nesupratimas ir visuomenės klaidinimas.

Šios rezoliucijos rėmime nesitenkinama veiklos lokalizacija, bet ta veikla plečiama per visą kraštą. Steigiami rezoliucijai remti klubai lietuvių, latvių, estų ir kitų amerikiečių tarpe. Šiuo būdu išnaudojami demokratinės valstybės prigimties būdai daryti spaudimą į Senatą ir Atstovų Rūmus plačiosios visuomenės nuomonės suformavimu rezoliucijos naudai.

Rezoliucijos istoriškumas

Kuchel-Lipscomb rezoliucija yra pirmoji ir vienintėlė, konkrečiai suformulavusi taikaus pavergtųjų tautų laisvės atstatymo pagrindus, perkeldama jų laisvės bylą su konkrečiai įvardintais reikalavimais į Jungtines Tautas, viso pasaulio tautų forumą. Šiai rezoliucijai tolygios nebuvo ir todėl ji įeina į JAV-bių legislatyvinių organų rezoliucijų grandinę, kaip precedentas kuriuo turės sekti ir kitos, tolygaus turinio rezoliucijos. Tuo požiūriu ši rezoliucija yra istorinės reikšmės, pirmapradė, perdėm išlaikyta Jungtinių Tautų chartos principuose ir JAV-bių užsienio politikos dvasioje.

Ironišku likimo žaismu Kuchel-Lipscomb rezoliucija pravedė piūvį per JAV-bių lietuvišką visuomenę, išryškindama negausią mumyse grupę, kurioje vyrauja defetistinės nuotaikos, neleistinos kovoj dėl Lietuvos laisvės. Defetistų grupė, lietuvių tautos gėdai, ignoruodama Kuchel-Lipscomb rezoliucijos esmę, jos virš-nacionališkumą, virš-partiškumą ir gaivinantį veikimą į pridusintą Lietuvos laisvės bylą, ėmė agituoti prieš rezoliucijos rėmimą. Tačiau lietuvių tauta gerai žino, kad ji niekad nebūtų turėjusi bet kurių laimėjimų savo istorijoj, jeigu būtų klaidžiojusi visad abejojančių ar defetistų įtakoje. JAV-bių lietuvių visuomenė, darydama iš savo istorijos išvadas, gaivališkai remia Kuchel-Lipscomb rezoliuciją; tai liudija laiškai, pasiteiravimai, talkos pasiūlymai, gaunami Vykdomajame rezoliucijai remti komitete.

Išvada

Išsiveržda mi iš siauros savitarpinės veiklos ženkime į JAV-bių vidaus ir užsienio politiką. Kuchel-Lipscomb rezoliucijos rėmimas yra aktyvus dalyvavimas JAV-bių užsienio politikoje. Tam mus įpareigoja JAV-bių piliečio ir Lietuvos patrioto prigimtis.

Americans for Kuchel-Lipscomb Resolution
Vykdomasis Komitetas

L. Valiukas, E. Arbas, J. Ąžuolaitis, A. Dabšys, A. Dotts, J. Gliauda, J. Jodelė, V. Kazlauskas, R. Kilmonytė, L. Lašas, K. Liaudanskas, J. Motiejūnas, Dr. P. Pamataitis, J.A. Petrauskas, A. Skyrius.

Pragarsėjęs prokomunistine veikla episkopalų Los Angeles Kalifornijos vyskupas, James A. Pike, nepersenai pasakė pagrindinę kalbą Amerikos žydų kongrese Kalifornijoje.

Savo karjerą pradėjęs ateistu, vėliau pasidaręs kataliku, vedė žydę, pavirto episkopalu ir net pasidarė jų vyskupu.

C.F.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.